

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

1943.

NEVELÉSÜGYI FÜZETEK

április

4. füzet

Himnusz a búzamezön.

Már szokul az éjtszaka, amire csavarogtomban kiérek a harmatos mezőkre. Messze mögöttem lelkehagyott kőházaival az aluvó város, előttem a szemét nyitogató szabad róna kerek-sége. Közben lassú csobogással az ébredező Tisza, sápadtan álmos fodraira égőpiros pántlikát fűz a hajnalragyogás.

Nagy határ búzaföld keskeny mesgyéjén haladok. Kései pipacsok felpattanó kelyhe verődik a lábamhoz, kezemmel harmatos kalászkodat simogatok végig. Mintha könnyeket hullatna a búza, amelyeket tüstént libegő köddé finomít a kihasadó nap első csókja. S a libegő köd, mint templomi thuribulum (tömjénfüstölő) ezüstfüstje száll föl a kék magasba, kicsi fehér felhők hóboglyái felé.

— Pitypalatty! Pitypalatty!

Ahhoz, akinek keze betölt mindeneket áldásával, akit köszönt a búzavirág lélekezése, a föld párája, a pitypalattyok verése. Akit illet itt dicséret és dicsőség. Akinek láthatatlan keze igazgatta a búzaszálat attól kezdve, hogy kizöldelt a mag a föld meleg szívéen. Aki vigyázott rá, hogy kősziklára ne hulljon a mag, hogy az ég madarai ki ne szedjék, hogy a mezők vad füvei el ne egyék-igyák előle a nap világát és az egek harmatát. Aki vigyázott, hogy föld árja meg ne rothassza, esővíz özöne ki ne sárgítsa, nyárnak forrósága meg ne aszalja, kénjőszínű fellegek mennyei parittyaköve szét ne zúzza az életet.

— Pitypalatty, pitypalatty!

Téged illet itt minden dicsőség és dicséret. Uristen! Egész esztendőn keresztül szüntelen magasztal Téged az emberi szív kelettől nyugatig, naptámadattól napáldozatig; mert amikor egyik szögletében aratnak, másikban vetnek a földnek, s egyszerre készítesz magadnak dicséretet az ekevas és a kasza pengéséből, a magvető verejtékéből és az anya örömkönnéből, amely ráperdül az új kenyérre, amikor az első karajt szegi belőle gyerekének.

— Pitypalatty, pitypalatty!

Virágok lélekzésével, kalászek könnyével, madarak reggeli énekével, fölszálló köd ezüsthátolával én is fölemelem hozzád lelkem szavát, én Uram, én Istenem, jó emberek messzi, messzi Istene. Jó embereké-e? Keresed-e te azt, én Uram, Istenem? Avagy nem te vagy-e, akiről szól az írás, mondván: s ő felsütteti napját a jókra és gonoszokra egyaránt, s megöntözi esőjével az igazak és gonoszok vetéseit? S ha válogatnál is bennük, Te egyedülvaló jóság, miért az én asszonyom legyen az, és miért sokmillió testvéremnek az asszonya legyen az, akinek szeméből szívbéli keserőségek rettenetes mirhája csordul majd az új kenyérre, amikor vékonyan karajozza fiókáinak? Hiszen mi sem vagyunk kivetnivalóbbak azoknál, akiknek markába a mi kenyerünket is letetted. Hiszen mi az örökkévaló törvényekkel, amiket a Te ujjad írt a szívünkbe, szembe nem szállunk. Nevedet hiába nem vesszük, parancsaidat se sárral, se vérrel be nem undokítjuk; fűben, fában csillagok szikrázásában, szelek zúgásában Téged keresünk. Embertársainkat mi nem bántjuk, senki életére nem leselkedünk, robotunkat, ahová állítottál, békességgel végezzük, s nem kérünk érte mást, csak a mindennapi kenyeret, amelyet Te szolgáliddal, a Nappal és felhővel minden teremtet állataid számára egyformán megkészítettél. Aki mindenütt asztalt terítettél az égi madárnak, miért halatod éhen a képedre formált embert, akibe lelkedet lehelted?

— Pitypalatty, pitypalatty!

Elöttem, mögöttem, körülöttem, mindenfelé zeng már a fűrjek himnusza, az ég madaraié; akiknek nincs halhatatlan lelkük és nem tudnak mást ma sem, mint amit akkor tudtak, amikor az Ember Fia a földön járt és rajtuk nyugtatta szelid szemét. Szeretnek, fiókákat nevelnek, és örülnek a világnak, amelyet az Isten szépnek és szabadnak teremtett.

(Móra Ferenc.)

AZ ANYA.

Méhe gyümölcsét szétlopta az élet;
a fiait a pálya, lázas éjek
s a lányait szerelmes vőlegények.

Most ül az özvegy-házban egyedül,
a falakon bal-sejtés feketül
s fülébe gondot, árnyat hegedül...

Örökké bajt és átkot szimatolgat,
varázsszavakkal kérdez vándor holdat
öt gyermekéről s ujjain latolgat...

A szíve bíbor pókja estelen
négy égi tájra nyújtja testtelen
mér földes lábát álm-nesztelen;

títkos drótot húz minden gyermekéig,
átfúr hegyen, erdőn, folyókon végig
s a drótjait angyal-testőrök védik...

Folyton távolba néznek a szemek,
kérges keze tapintata remek;
rögtön megérzi, ha a drót remeg.

Megérzi a gyermekszív sorscsapásait;
vak éjszakában végzettel csatázik
s ima-nyilakkal fátumokat másít...

Ha ujságok jeleznek háborút,
pestist, földrengést, jégesőt, borut;
az anyahomlok rögtön ráncba fut,

agyában félrevert harangok kongnak,
a gondolatok bomlottan bolyongnak,
mint Karneválja millió bolondnak...

Csodák csodája; mér földesre nyúl
két karja; és tenyere paizsul
minden gyerekre puhán ráborul,

anyamadár-szörny nő ki minden ujjon,
hogy gyermekének szíve odábujjon...
s akkor megnyugszik s Tedeumot ujjong...

(Mecs László.)

Szülői értekezéslet.

— A hazafias nevelés. —

Ma, amikor lángban áll körülöttünk a világ, s a haza nevében, annak érdekében hozza meg személyes áldozatát az emberek milliója, talán különösnek látszik, hogy ilyenkor beszélünk a hazaszeretet neveléséről. Azonnal hozzátéhetjük azonban azt is, vannak dolgok, amikről nem lehet elégszer beszélni, hozzátartoznak életünkhöz, mint a levegő, amely nélkül szintén nem tudnánk élni, mégsem beszélünk róla. A hazaszeretetről nem lehet elégszer szólni, különösen ma, amikor a gyermekek szinte maguk előtt látják a legmagasztosabb hazaszeret-

tet megnyilvánulását: apjuk, rokonaik, ismerőseik önfeláldozó hazaszeretétét.

Amíg a hősi halottak eljutottak odáig, hogy legnagyobb kincsüket adták a nagy magyar közösségért, a hazáért, végig kellett járniok a hazaszeretet útját. Mert a hazaszeretet nem születik velünk, azt belénk nevelték, belénk nevelődött.

A hazaszeretet a legrégibb emberi erények közé tartozik. Mégis azt kell mondanunk, hogy a hazaszeretet szent lángját csak olyan nevelés szíthatja fel a lelkekben, mely az értelem és a kedélyélet alakításán túl az akarat s vele az egész jellem formálására is döntőleg tud hatni. Aki csak az értelem belátására és a kedélyvilág hullámlásaira akarja alapozni a hazafias nevelést, könnyen úgy járhat, mint az evangéliumi balga ember, aki kőszikla helyett homokra építette várát; színre-szemre tetszetős épület lehetett, de a rideg valóság első érintése halomra döntheti művét. Mert nem szabad felednünk, hogy a hazának sohasem szónokló és mellverdeső, hanem kötelességtudó és áldozatkész fiakra van szüksége, olyanokra, akik mindenüket, egyéni kényelmüket, vagyonukat, sőt ha kell, életüket is fel tudják érte áldozni. Áldozatra viszont csak az képes — különösen látjuk ezt ma, kint a fronton és idehaza egyaránt — aki nemcsak érti és bámulja, hanem éli és minden idegszállal valószínűsíti is az áldozatosság szellemét, aki nemcsak értelmével, hanem akaratával és egész mivoltával is csügg szeretete tárgyán.

A hazaszeretetre nevelés közös feladata iskolának és a családnak.

A családi nevelés van hivatva kiegészíteni és elmélyíteni az iskolában nyert hazafias nevelést, indításokat. Ez azonban csak abban a családban lehetséges, ahol az iskolával a legszorosabb összhang uralkodik, azzal együttesen végzi munkáját a gyermek nevelése szempontjából. Az iskola után a családnak, a szülői háznak kötelessége gondoskodni róla, hogy tanuló-fiai, leányai ilyen irányban is megfelelő szellemi táplálékot kapjanak. Gondolunk itt először is a jó ifjúsági könyvekre. Közeledik a nagy vakáció. A tanuló — azonkívül, hogy szüleinek segédkezik az otthoni munkában — mégis sok idővel rendelkezik, amit lelke művelésére fordíthat. Ezt legjobban az olvasás végezheti el. Nézzük meg azonban azt, mit olvas a gyermek. Mert a jó könyv nagyon jó nevelőeszköz a tanuló-gyermek kezében, de a rossz, kész méreg, amelyet a kezébe adhatunk. Testét-lelkét megmérgezi, amit aztán ember legyen, aki ellensúlyozni tud! Vigyázzunk tehát arra, mit, milyen könyvet olvas a gyermek. Ha nem tudunk a könyvek között kiigazodni — ami ma nem is olyan szégyen, hiszen dandárja van a könyveknek! — forduljunk bizalommal a gyermek tanítójához, ő jobban ismeri a könyvek értékét, majd ő megmondja,

milyen könyvek valók gyermekünknek, ha nincs kéznél megfelelő könyvtár, amiből azonnal adhat is.

A hazát azonban nemcsak multjában, hanem jelenében is szeretnünk kell. Erre legjobb eszköz természeti szépségeink, néprajzi viszonyaink, s általában mindama sajátosságoknak megismertetése, melyek minden más országtól megkülönböztető egyéni arculatot kölcsönöznek neki. Gondolunk itt elsősorban azokra a kisebb kirándulásokra, amelyeket a családdal együtt szoktunk tenni valamelyik közeli faluba vagy városba. Egy-egy jól sikerült kirándulás, amelyen az evés-iváson kívül az apa vagy az édesanya meg is beszél gyermekével a látottakat, a tájat, az ott élő magyarok életét, természeti adottságát, jellemvonását, felejtethetetlen nyomokat hagyhat a lélekben. Ezért a szülői háznak, ha csak módjában van, rajta kell lennie, hogy az ilyen kirándulás várható benyomásai minél gondosabban előkészített talajra találjanak a gyermek lelkében. Már előzőleg beszéljünk gyermekünkkel a látnivalókról. Hívjuk fel figyelmüket a megfigyelendőkre, az érdekesre, a tőlünk különbözóra. Ha aztán a gyermek így összeszedett egy rakás tapasztalatot, megfigyelést, lesz elég időnk otthon is azok megbeszélésére.

Ha aztán arra is lesz gondunk, hogy a különböző nyaraikon környékünk mindig más és más, esetleg messzebb lévő szomszédságát tekintjük meg, akkor nem fog előfordulni az a nagyon szomorú eset, hogy a magyar fiú katonakoráig nem járt túl szülőfaluja határán, esetleg a szomszéd faluknál, vagy városnál. Szeretni csak azt tudjuk, amit ismerünk is. Milyen lesz az olyanok lelkében a hazaszeretet, akik nem ismerik hazájukat, annak népét, természeti tájait, legfőljebb könyvből, útleírásból. Hiszen ez is jó, a semminél feltétlenül jobb, de mégis más az, ha olvasás helyett magam látom a tájat s annak érdekes, különös jelenségeit.

De a család nemcsak kerülő uton és közvetett eszközökkel, hanem közvetlenül is befolyhat a hazafias nevelésre. Minden nemzeti ünnep, minden nevezetesebb történeti évforduló vagy kiemelkedőbb politikai esemény megannyi kitűnő alkalom az illető eseményhez fűződő hazafias motívum tudatosítására és mélyítésére. Egy-egy futó napihír, egy-egy rendelet vagy törvény megbeszélése jó eszköz lehet bizonyos alapvető kérdések megvilágítására és tisztítására. Beszéljünk arról is — éspedig mennél többször! —, hogy a haza nemcsak külső kerete és tartója, hanem egyben elengedhetetlen feltétele is az egyéni életnek és hogy ebből következőleg az iránta tartozó köteleességek lelkiismeretes teljesítése nemcsak közz, hanem egyéni érdek is. Közös anyánk, édes hazánk arcának szemlélésében szemünknek azonban inkább a szépségek, mint a szeplők meglátására kell beállítva lennie. Szabad a hibákat és fogyatkozásokat is meglátunk és megláttatunk, de csak úgy, mint az édesanyánkét,

gyöngédséggel, szeretettel, s legyen azonnal kéznél nálunk a mentő és enyhítő magyarázat is. Ez különbözteti meg az igaz prófétát az álprófétáktól, akiket nem a haza szent szerelme, hanem az idegen eszmékért való szertelen rajongás vagy forradalmi radikálizmus hevít s akik éppen azzal követik el saját hazájukkal szemben a legnagyobb igazságtalanságot, hogy más hazákkal szemben túlságosan igazságosak akarnak lenni.

A hazafias nevelés tehát, ha komolyan akarjuk venni, ma is időszerű, és még hozzá nemcsak az iskolában, hanem a családban is. Lelkiismeretes teljesítéséhez azonban nemcsak tudás, hanem sok tapintat és nevelői rátermettség, de még ennél is fontosabb a személyes példaadás, amely nélkül eredményes nevelést elképzelni sem lehet! A szép szavak talán megindítanak, de tettekre, cselekvésre csak tettek ihlethetnek bennünket!

TANÍTÁSOK — VÁZLATOK.

1943. május hó 3. hete.

Földrajz.

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: a) Hazánk földrajzának összefoglalása. I. rész.

b) Célkitűzés.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. Horvátország és Fiuméről tanultak összefoglalása.

II. Tárgyalás. a) A Magyar-medence fekvése, határai és nagysága.

Hazánk a Magyar-medence. Az északi félgömbön, Közép-Európa keleti szélén fekszik. Természetes határai Dévénytől a Kárpátok keszorúja, délen a Duna és Száva, délnyugaton az Adriai-tenger, nyugaton az Alpok nyulványai. Hosszúkás köralakú, területe 325.000 km², melynek $\frac{1}{3}$ -a Horvát-Szlavonország.

b) Felszíne.

Hegyei a Kárpátok, Alpok és a Dinári-Alpok hegrendszeréhez tartoznak, azok zárják be a medencét.

A Kárpátok a Magyar-kaputól az Aldunáig terjednek. Részei az Északnyugati-, Északkeleti-, Keleti- és Déli-Kárpátok. Az Alpok a Dunán túl az Adriai-tengerig nyulnak, a Magyar- és Horvát-Alpok tartoznak ide. A Dinári-Alpok hegrendszerből csak a Karszt-Felvidék van hazánkban. A Kárpátok a medence természetes bástyái. Legjobban határolnak a Keleti- és Déli-Kárpátok, mert azokon át csak a hágók és szorosok vezetnek a szomszédos országokba.

A három hegrendszerből alakult szép hegykeszorú hasonlít ki Európa törzséből a legnagyobbyszerű földrajzi egységet, a Magyar-medencét. Azok különítik el oly feltűnően hazánkat

a szomszédos országoktól, azok segítségével tudtuk hazánkat ezer éven át szinte változatlanul megtartani.

A Magyar-medencét a Magyar- és Keleti Középhegység három kisebb medencére osztja: a Nagy-Alföldre, a Kis-Alföldre és az Erdélyi-medencére. Legnagyobb és legmélyebb a Nagy-Alföld, magasabb a Kis-Alföld és legmagasabb az Erdélyi-medence, mert régen, mint tengerfenék az süllyedt le a legkevésbé. A két Alföld termékeny síkság, az Erdélyi-medence dombvidék. Az Alföldet és szigethegyeket is mindenüttombok szegélyezik.

A medencék északi, északkeleti és keleti peremén tűzhányóhegyek vonulata húzódik: a Balaton-melléki vulkánokkal kezdődik, folytatása az Északnyugati-Felvidék vulkánöve, északkeleten a Vihorlát-Gutin-hegység tartozik ide, s az Erdélyi-medence szélén a Kelemen-havasoktól a Hargitáig tartó szakasszal végződik. Ennek a hatalmas vonulatnak aljában teremnek a kitűnő hegyvidéki borok.

A Magyar-medencét az egymáshoz tartozó hegységek szerint négy nagy hegyvidékre osztjuk: az Északnyugati-Felvidékre, Északkeleti-Felvidékre, Erdélyre vagy Délkeleti-Felvidékre és Nyugati-Felvidékre, ez Horvát-Szlavonország, Köztük van a Dunántúli-Dombvidék és a két Alföld.

A síkságok és dombok az ország $\frac{2}{3}$ -át foglalják el. Mivel a hegyek többnyire középhegyek (2000 m-nél alacsonyabbak), hazánk mezőgazdaságra kiválóan alkalmas.

c) Vízrajza.

Hazánk földrajzi egységét még a hegyrajznál is jobban leolvashatjuk Magyarország vízrajzi térképéről. A Magyar-medence bővízü folyói mind közepe felé, az Alföldre sietnek; az ország széleit az Alfölddel kötik össze. Majdnem valamennyi a Dunába ömlik, azért hazánk a Duna vízkörnyékéhez tartozik. Baloldali mellékfolyóit a Kárpátokból kapja, a jobbpartiak az Alpokból jönnek.

A Duna az ország vizeit a Fekete-tengerbe szállítja. Csak néhány karszti folyó ömlik az Adriai-tengerbe, míg a Dunajec és Poprád vize a Keleti-tengerbe fut.

A Duna legfontosabb külső-kereskedelmi víziútunk, míg többi folyóink a belső forgalmat szolgálják. Az Adriai-tengerrel vagy más nyílt tengerrel nincs vízi összeköttetésünk.

Hazánk két legnagyobb tava a Balaton és Fertő; a Balaton hajózható. Az alföldi állóvizek sós és nádas tavak. Újabban a szikesek felett halastavakat létesítettek, a dombvidék tavaiban (Mezőség) szintén halat tenyésztnek. A hegyi tavak és tengerszemek csupán a Kárpátok szépségét emelik.

A folyók vízirejét nemcsak hajózásra, hanem malmok, fűrészgépek, érczúzó és villamosáramot fejlesztő gépek hajtására használják fel. Sebesvízü folyóink közül a Vág, Mosoni-

Duna, Rába, Dráva, Felső-Tisza, Körös, Maros és Al-Duna, vízerőí óriási gépmunka végzésére alkalmasak.

III. Összefoglalás.

1943. május 2. hete.

Olvasmánytárgyalás.

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A tanítómesék folytatása. Vörösmarty M.: A szegény asszony könyve c. költ. tárgyalása.

Nevelési cél: A legszebb lelki tulajdonság a jólelkűség. Vörösmarty édesanyjának jellemvonásai: egyszerűség, „ha neki van, másnak is jut“, a múlt idők emlékének visszaidézése, méltóságos, igazi magyar nagyasszony jellem.

V á z l a t :

I. Hangulatkeltés. Milyen az igazi magyar nagyasszony? Ki ismer ilyet? Milyen a gazdaságban? Vendégszerető-e? Törődik-e családjával? Mit csinál a szegényekkel?

Célkitűzés: Vörösmarty Mihály rajzolja meg egyik szép költeményében az édesanyján keresztül a régi igazi magyar nagyasszonyt! Ismerjük meg mi is!

II. Tárgyalás. Vörösmarty Mihály bemutatása. Szomorú gyermekkora. Nevelősködése. Édesanyjának gyámolítója. (Arc-képét bemutatom.)

b) A költemény bemutatása.

c) Gondolatsoportonként való olvasása és tárgyalása.

1. A szegény asszony egyedül van, emlékeivel társalog.

2. Valamikor zajos volt a háza a vendégektől és a gyermekek kacagásától.

3. A gazda meghalt, a gyermekek szárnyrakeltek s ő egyedül maradt.

4. Sára néni imádságos könyvet kér az özvegytől.

5. A szegény asszony megosztja vele egyetlen könyvét.

d) A költemény egészben való elolvastatása.

e) Tartalmának összefüggő elmondása. 12 sor feladva.

7. óra.

III. Alaki tárgyalás. Az összetett mondatok fogalmának megállapítása. Pl.: Egy szegény nő, Isten látja. Gyásza nincsen, gyásza rég volt. Dolga nincsen, hogy volna dolga? Az ebédnél nincs vendége, csak a múlt idők emléke. Aki maga néz a tálba, Azt az étel nem táplálja. stb.

Hány gondolat van ezekben a mondatokban? Összefüggő gondolatok-e ezek? Milyen mondatok az olyanok, amelyekben két, vagy több összetartozó gondolat van?

b) *Alkalmazás.* Keressetek ki a költeményből 3 összetett mondatot s írjátok le!

c) *Összefoglalás.* Mi az összetett mondat?

1943. május 2. hete.

Nyelvtan.

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Képes határozók.

Nevelési cél: Nyelvünk e sajátosságának felismertetése.

Kapcsolás: Az I. osztályban tanult anyaghoz.

V á z l a t:

I. Előkészítés. a) Számonkérés. 1. A házi feladatok számonkérése. 2. Mikes c. költemény számonkérése. 3. A melléknévről tanultak felújítása és számonkérése.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. a) *A balatoni kecskekörmök* című olvasmány bemutatása.

b) Az olvasmány megbeszélése. (Szómagyarázat.)

c) *Nyelvtani rész:* Képes határozók.

1. *Táblára:* A tatárpusztítás idejéből sok monda maradt fenn és él a magyar nép ajkán. Más kárán tanul az okos. *Ki mint vet, úgy arat.*

2. A mondat vizsgálata. *Nem valódi értelemben használt szavak.* Él, ajkán.

3. *Részletösszefoglalás:* (Az olyan kifejezést, melynek értelmét hasonló képre, kifejezésre visszük át, *átvitt értelmű kifejezésnek, képes beszédnek* nevezzük.)

4. *Szófejtés, szóvizsgálat mondáról* azt mondjuk: *él, a magyar nép ajkán, megmentésére. Gyilkosságba esett. Hazugságon* fogták.

5. *Részletösszefoglalás.* Sok az átvitt értelmű kifejezés a határozók között. *Képes határozók.*

6. *Felismerésük. Kérdései:* Mihől? Miben? Mibe? stb.

7. *Begyakorlás.* Keressenek képes határozókat *Tihany* c. olvasmányból.

III. Összefoglalás. a) Mit neveziünk átvitt értelmű vagy képes kifejezésnek? Képes beszédnek?

Milyen szófajták közt találunk sok átvitt értelmű kifejezést?

Miről ismerjük meg a képes határozókat?

b) Írjuk fel (le) füzetünkbe a következő mondatokban levő képes határozókat.

Mint a sértett vadkan, fut veszett dühében.

Jutott eszembe számtalan szebbnél-szebb gondolat.

Nincs bátrabb katona a *magyarnál*.

Ne avatkozz mások *dolgába!*

Jó emberek vonzódnak *egymáshoz*.

Nincs egészségesebb ital a *tejnél*.

Porból lettél, *porrá* leszel!

A jószívű ember nem feledkezik meg a *háláról*.

c) Házi feladat: Írjanak ki képes határozókat Bécs alatt című olvasmányból. 70. olvasmány.

1943. május 3. hete.

Számolás és mérés.

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A mérések gyakorlása.

Nevelési cél: Mérések gyakorlása

Szemléltetés: Szeged utcáinak hosszúsága. (*Térképről.*)

V á z l a t:

Deszkák, szövetek, szalagok stb. mérésénél egységül a métert használjuk. *A méter a Föld délkörének egy 40 milliommód-része.*

Kilo görög szó = magyarul ezer. Km. = 1000 m.

2.000 m = 2 km 9.000 m =

7.000 m = 10.000 m =

19.000 m = 30.000 m =

5 km = 5.000 m 20 km =

6 km = 25 km =

8 km = 50 km =

Szeged utcáinak hosszúsága: Kossuth Lajos s. út hossza =

Nagykörút hossza =

Kiskörút hossza =

Kálvária-utca hossza =

Madách-utca hossza =

A méternél kisebb hosszúságok mérésére a dm használjuk.

Deci latin szó, magyarul tizedrész.

Hány m 20 dm, 30 dm, 50 dm, 60 dm, 80 dm, 90 dm?

200 cm, 400 cm, 500 cm, 700 cm, 900 cm?

1000 mm, 3000 mm, 6000 mm, 9000 mm?

Hány m, dm, cm és mm: 328 dm, 546 cm, 7643 mm, 9028 mm, 9009 m.

4. óra.

Hány km és m: 3846 m, 6095 m, 8754 m, 12.569 m, 34.315 m?

Hány m 3 km 5 m, 4 km 328 m, 6 km 19 m, 7 km 88 m, 43 km 546 m?

Hány dm: 2 m 8 dm; 6 m 3 dm; 12 m 1 dm; 23 m 6 dm; 30 m 4 dm?

Hány cm: 2 m, 3 m, 5 m, 12 m, 20 m, 45 m, 90 m?

1 m 3 dm; 2 m 4 dm; 5 m 7 dm; 13 m 3 dm;
20 m 8 dm?

2 m 1 dm 8 cm; 3 m 5 cm; 12 m 8 dm 9 cm;

19 m 8 dm 7 cm?

Hány mm: 2 m, 4 m, 5 m, 7 m, 8 m, 12 m?

1 m 3 dm; 2 m 5 dm; 6 m 9 dm; 11 m 4 dm?

2 m 1 dm 4 cm; 3 m 8 cm; 5 m 7 dm 3 cm;

4 m 6 dm 1 mm?

Az el nem végzett példák házfetadat.

1943. május 2. hete.

Nyelvtan.

V. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A szórend.

Beszéd közben szüneteket tartunk, amelyek a mondatokat *szólamokra* tagolják. A szólamkezdő szótagot nyomatékosabban ejtjük ki, mint a többi. Ezt a nyomatékot **HANGSÚLY**-nak nevezzük.

Van 1. *szóhangsúly*, 2. *mondathangsúly* és *kiemelő hang-*
súly.

A magyar nyelvben a szó első tagja nyomatékosabb a többinél. Ezt a nyomatékot nevezzük: 1.

2. *Mondathangsúly* annak a szónak első tagján van, amelyet a mondat szavai közül a legfontosabbnak tartunk. *A szólamot mondathangsúlyos szó kezd.*

3. *Kiemelő hangsúllyal* annak a szónak első tagját ejtjük ki, amely a hallgatóra az egész mondatban a legfontosabb. A névelőkre, névutókra és a legtöbb kötőszóra semmiféle hangsúly nem esik.

Mondathangsúly van a határozókon és jelzőkön.

A csak mondathangsúlyos mondatot *nyomatéktalan*, a kiemelő hangsúlyos mondatot *nyomatékos mondatnak* nevezzük.

P é l d á k :

1. szólam: 2. szólam: 3. szólam: 4. szólam:

Mindenkia magaházaelőtt seperjen.

Akimásnak vermetás, magaesik bele.

Kútágásra szállottasas, engemrózsám nersalogass!

A két szünet közé eső részt **SZÓLAM**nak nevezzük.

A szólamokban levő szótagokat nem egyforma nyomaték-
kal ejtjük ki:

VOLTegyszeregy // **SZE**gényember.

Beszéd közben a szótagokat nem egyforma hangsúllyal
ejtjük ki.

MENjünk! **LE**hetetlen! **BE**sötétedett! = **SZÓHANGSÚLY**.

A szólamot kezdő szótagon van a legerősebb hangsúly, ez a szólam legfontosabb szava: ezen **MONDATHANGSÚLY** van.
Hazádnak RENDületlenül légy híve ó magyar! Az egész mon-
dat legfontosabb szava: **REndületlenül**.

LÉGY hive (rendületlenül hazádnak) ó magyar! = KI-
EMELŐ HANGSÚLY.

Mátyás király Kolozsvárott született.

HÚZD rá cigány, siralmasan! + amely mondatban csak
mondathangsúly van, azt *nyomatéktalan*, amelyikben kiemelő
hangsúly is van, *nyomatékos* mondatnak mondjuk.

Olvadás közben vigyázzunk a hangsúlyozásra!

1943. május 1. hete.

Közeleti fogalmazványok

V. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: szerződés.

Nevelési cél: anyagi érdekeink védelme.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. A polgári ügyiratokból ta-
nultak felújítása.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. a) Adás-vevési szerződés.

ADÁS-VEVÉSI SZERZŐDÉS.

Kovács Gáspár földműves mint eladó és Kelemen Pál
mint vevő, szegedi lakosok, a mai napon a következő szerződést
kötötték:

1. Kovács Gáspár eladja Kelemen Pálnak a szegedi 5687.
számú telekjegyzőkönyvben A + 24. sorszám, 1897. helyrajzi
szám alatt bejegyzett 5 katasztrális holdnyi tehermentes szőlő-
jét a rajta levő terméssel 5000 P, azaz Ötezer pengőért örökáron.

2. Kelemen Pál megveszi Kovács Gáspártól az első pont-
ban megjelölt 5 katasztrális holdnyi szőlőjét a rajta levő ter-
méssel együtt és kötelezi magát, hogy a vételár egyik felét,
2500 P-t, azaz Kettőezerötszáz pengőt az átvételkor, a másik
felét 1941. évi január hó 1-én fizeti meg.

3. Kovács Gáspár beleegyezik, hogy a jelen szerződéssel
eladott szőlőtelket a vevő saját nevére irathassa. A szerződés
költségei a vevőt terhelik.

4. A megvett szőlőtelket a rajta levő terméssel Kelemen
Pál a mai napon birtokába veszi s a mai naptól ő viseli az
ingatlan minden adóterhét.

5. Kelemen Pál megengedi, hogy eladó a hátralékos 2500 P,
azaz Kettőezerötszáz pengő tartozást a szőbanforgó ingatlanra
bekebeleztesse.

Jelen szerződés két eredeti példányban készült, azt vevő és eladó magukra nézve kötelezőnek jelentették ki, amit aláírásukkal is megerősítettek.

Szeged, 1940. április hó 17-én

Kovács István
Kispéter János
tanuk.

Kovács Gáspár
eladó.
Kelemen Pál
vevő.

A szerződés olyan ügyirat, amelyben két vagy több személy kölesönösen kötelezi magát, hogy amiben megállapodtak, azt pontosan megtartják.

Adásvevési szerződés. Kiskorúak, betegek, gyengeelméjűek csak javukra köthetnek szerződést. A kényszerből vagy félrevezetésből létrejött szerződés érvénytelen. Bélyeg a III. fokozat szerint.

III. Összefoglalás. Házi feladat.

1943. május 1. hete.

Gazdasági ismeretek.

VI. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A hitel és a bankok.

Nevelési cél: A szövetkezet, mint a magyar gazdasági élet segítő szerve.

Megfigyelésre utalás: Takarékpénztárak, postatakarékpénztár, bankok. *Takarékosság* a pénzintézeteknél betétekkel, részvényekkel.

Széchenyi: Hitel.

V á z l a t.

I. *Előkészítés.* a) Kapcsoló ismétlés. A tőke, mint termelési tényező. A vállalkozó.

b) Célkitűzés.

II. *Tárgyalás.* Aki mástól árut vesz, szolgáltatásait igénybe veszi annak megfelelő ellenértéket kell adnia. Ezt azonban nem mindig adják azonnal. A kiskereskedő-nagykereskedőnek, a nagykereskedő a gyárosnak nem fizet azonnal, csak hónapok múlva. Néha a fogyasztó is ilyen feltétellel vásárol. Máskor pénzt kérnek kölesön egymástól, vagy a vevő hitelbe vesz. Így keletkezik az *áruhitel* és *pénzhitel*.

a) *Mi a hitel?* Olyan művelet, amelynél valaki másnak későbbi ellenszolgáltatás fejében enged át javakat (árut, pénzt).

Adós és hitelező. A hitelező bízik abban, hogy az adós megfizet. A hitel alapja a *bizalom*.

Van *nyílt* (személyi és *fedezett hitel*. (Dologi.) A lekötött dolog neve = zálog. Ingó zálog, ingatlan = bekebelezés (jelzáloghitel).

Váltó, megkönnyíti a behajtást.

Fogyasztási hitel, termelési hitel. Előbbi káros, utóbbi hasznos!

Hosszú- és rövidlejáratú hitel. (Álló- és forgótőke.) A hosszúlejáratú hitel = befektetési, a rövidlejáratú = üzemi hitel.

Magán- és közhitel.

A hitel jelentősége. A hitel teszi lehetővé a tőkék gazdaságos felhasználását. (Takarékos emberek befektetése a termelésbe.) A hitel teszi lehetővé, hogy a meglévő tőkék oda vándoroljanak, ahol a legjobban gyümölcsöztethetők.

Hitelszervezet. A hitelközvetítés szervei: a bankok, takarékpénztárak és hitelszövetkezetek.

A Bankok. Főfeladatuk a hitel közvetítése és szervezése. A tőkefeleslegeket összegyűjtik (kölcsönveszik) és kölcsönadják. E mellett foglalkoznak fizetések közvetítésével, értékpapírok és idegen pénzek adás-vételével, vállalatok alapításával és tőkével való ellátásával is.

Hitelügylek. A bankok tőkét gyűjtenek és tőkét osztanak szét. Hitelügyleteik kétfélék: 1. a bank kölcsönei (itt adós) *passzív* bankügylet; 2. a bank nyújt hitelt = *aktív bankügyletek*.

Passzív bankügyletek a betétek. Betétkönyv. A megszerzett váltók továbbforgatása. Folyószámla nyitás, ezen kifizetés vagy átírás. Csekk. A folyószámla betétek rendszerint fizetések teljesítésére szolgálnak. Ezért rövidebb ideig vannak a bankban, míg a takarékbetétek állandóbb jellegűek.

Váltók átruházása. (Visszleszámitolás.) Rövidlejáratú hitelt kap a bank úgy is, ha a tárcájában összegyűlt váltók egy részét nagyobb pénzintézeteknél (jegybank) leszámíltatja — vagyis a váltóban megtestesített követelést más bankra ruházza át. (Hirtelen pénzszükségben!) A továbbítás utolsó állomása a jegybank, amely bankjegyeit váltók leszámíltolása ellenében hozza forgalomba. A jegybank a nemzetgazdaság legfőbb hitelforrása.

Hosszúlejáratú hitelek szerzése záloglevelek kibocsátásával is történik. (Visszakövetelés kisorsolás által lehetséges. Előbb csak úgy, ha eladja. Ezt a bank közvetíti.

A banknak szüksége van saját tőkére is (veszteség), biztosíték a betevők számára. (Alaptőke.)

Aktív bankügyletek. Váltóleszámitolás. (Díszkontálás.) Ez abban áll, hogy a bank váltókat vásárol, a lejáratig terjedő időre eső kamat levonása mellett.

Kölcsönnyújtás kézizálogra. Kézizálog. (Zálogház.) Értékpapír = lombard. Ingatlanra = jelzálog.

Zsíró-pénz. Olyan fizetés, amikor a bank feleinek folyószámláin levő pénzzel fizet = átírás, vagy átutalás útján.

Átírás = zsíró. A fél csekkel értesíti a bankot, hogy folyószámlájáról hitelezőjének írja át az összeget.

A bankok fizetésközvetítő tevékenysége. Inkasszálás. Fizetések teljesítése. Átírás. (Zsíró.)

Kliring = elszámolás. A bank a csekk összegét ügyfele javára írja és a fizető fél bankjával elszámolja. (Kliringház = elszámoló hely.)

Munkamegosztás a bankok között: jegybank; leszámító-bank; jelzáloghitelbank; földhitelintézet (mezőgazdáknak hosszúlejáratú hitel nyújtása.) A lombardbank, alapító-bank (tőkéit ipari, kereskedelmi stb. vállalkozás terén gyümölcsözteti.)

Takarékpénztárak. Célja: a kisemberek megtakarított pénzeit összegyűjtsék, az egybegyűjtött tőkét minél biztosabb gyümölcsösztetésre fordítsák és a takarékossgot előmozdítsák.

A postatakarékpénztár.

Hitelszövetkezetek. O. K. H. Pénzintézeti Központ.

1943. május 1. hete.

Olvasmánytárgyalás.

VI. OSZTÁLY.

Politikai írók: Széchenyi István gr., Kossuth Lajos, Deák Ferenc.

Nevelési cél: A nagy államférfiak rendszerint kiváló szónokok és írók is. (br. Előtvös!)

Vonatkozás: történelem: Kossuth, Széchenyi, Deák Ferenc.

Szemléltetés: Kossuth szegedi beszédéből részlet. Széchenyi Hiteljéből, Deák felirati javaslatának megajánlásából részlet.

V á z l a t.

I. Előkészítés a) Kapcsoló ismétlés. A nagy államférfiak eszméket nemcsak szóval, hanem írásban is terjesztani igyekeznek. Így lesznek művelői az irodalomnak is, azonkívül jó szónokok is.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. a) Széchenyi István gr. Élete:

1791-ben sz. Bécsben.

1825. Egy évi jövedelmének felajánlása az Akadémiára.

1830–31–33. Hitel, Világ, Stádium.

1841. Kelet népe.

1847. Politikai programmtöredékek.

1860. Halála Bécs mellett.

Atyja Sz. István a Nemzeti Múzeum alapítója. Jó példa: a nemzetért való önzetlen munkálkodásra. Európai útjainak hatása. Az Akadémia megalapítása. Nagy művei: Hitel, Világ, Stádium: Új Magyarországot akart, szebbet, gazdagabbat, jobbat a réginél. De nemcsak ír, hanem alkot is. Alkotásai. (Vonatk. tört.) A „legnagyobb magyar” — (Kossuth), de jobb br. Kelemený: a leghívebb magyar! Az 1830–40. évtized Széchenyi-korszak volt.

b) Kossuth Lajos. Élete.

1802-ben sz. Monokon, Zemplén vm.

1832–36. a Pozsonyban tartott országgyűlésen mint egy távollévő főúr képviselője, Országgyűlési Tud. (Tört. Tud.).

1840. A P. H. megindítása.

1849. Magyarország kormányzója.

1850–52. Törökország, Anglia, Amerika, London.

1861–1894. Olaszország, Turin.

Ügyvédnek készül, Országgyűlési Tudósítások. Törvényhatósági T. Bebörtönzése. (1837.) Vitája Széchenyivel (Kelet népe). Kossuth vezéri szerepet visz a szabadságharcban (romantikus széplélek.) Felelet. (Nem kergeti forradalomba az országot. Szónoki diadalútja külföldön. Irataim az emigrációból. A nagy érzelmek és a lángoló lelkesedés szónoka.

c) Deák Ferenc. Élete.

1803. sz. Söjtör (Zala vm.) Gyermekéveit Kehidán tölti (Zala).

1833-ban a pozsonyi országgyűlésen.

1848-ban igazságügyminiszter.

1861. Felirati beszédei. (Megajánlási beszédrészlet!)

1865. IV. 16-án Húsvéti cikk.

1876. halála Pesten.

Deák és Arany egyéniségének nagy hasonlósága (szerény, visszahuzódó = ellentét: Kossuth és Petőfi.) Becsületessége, tudása, esze vezérszerepre kényszerítik. A forradalmat elítéli s nem vesz részt Kossuth oldalán benne.

Az elnyomás éveiben bizalmat és hitet önt a csüggedőkbe. Húsvéti cikkének hatása. Szónoki tehetségének jellemzése: a legbonyolultabb kérdést is világosan, tisztán és érthetően tárta hallgatói elé.

III. Összefoglalás.

Széchenyi fölírta a nemzetet tétlenségéből, s jövőbe irányította tekintetét.

Írásaival és alkotásaival megindította a gazdasági átalakulás munkáját.

Kossuth a szabadság eszméjét ragyogtatta fel nemzete előtt.

Deák fejezte be a Széchenyitől megkezdett és Kossuth által folytatott nagy nemzetépítő munkát.

Ez a három szellemóriás kiegészítette egymás munkáját s éppen akkor léptek a nemzet életébe, amikor rájuk a legnagyobb szükség volt.

Őshazából új hazába.

Történelmi összefoglalás a VIII. osztályban.

Vázlat.

Tárgyi cél. A magyarok eredetének, vándorlásainak és nemzetté való egyesülésének összefoglaló ismételése.

Alaki cél. A faji hovatartozandóság tudatának és a nemzeti érzésnek a tanítandó anyag által való elmélyítése.

Előkészítés. Rege a csodaszarvasról.

Athajlás. Mi a monda?

Célkitűzés. Ma arról fogunk tanulni, hogy a Hunor és Magorról szóló mondában mennyi az igaz és mennyi a költött rész.

Tehát arról beszélgetünk, hogy honnét származnak őseink, mely népek a rokonaink, végül pedig arról, hogy mely uton jutottak el mai hazánk területére.

Tárgyalás. I. Őshaza és rokonok. II. Szétszóródás. III. Két nép egyesül és elindul. IV. Lebédia. V. Etelköz. VI. Honfoglalás.

Összefoglalás. A tárgyalt egységek rövid összesítése.

Szemléltető eszközök. Őshazából új hazába c. térkép. Rovásírás. Pentaton dalok.

Forrásmunkák. Hóman—Szekfű: Magyar történelem, Szécsi Ferenc: Ami a történelemből kimaradt, Ilyés Gyula: Ki a magyar?, Bendeffy László: Kummagyarai, Bartók Béla: Népzeneink.

Előkészítés. Ki tudná nekünk röviden elmondani a Hunor és Magyarokról szóló mondát?

Athajlás. Mi a monda?

Célkitűzés. Ma arról fogunk tanulni, hogy ebben a mondában mennyi az igaz és mennyi a költött rész. Tehát arról beszélgetünk, hogy honnét származnak őseink, kik a rokonaink, végül pedig arról, hogy mely uton jutottak el őseink mai hazánk területére.

Tárgyalás.

I. Őshaza, rokonok. Honnét jöttek őseink mai hazánkba? Mutasd meg az Uralt! Mely népek laktak még itt valamikor? Hogyan nevezzük ezeket a népeket közös néven épp azért, mert az Ural vidékén laktak? Körülbelül mely időtájban laktak ezek a népek együtt? (Kr. e. 1000—500).

Van itt egy másik hegy is. Olvasd le a nevét! (Altáj). Mely népek laktak ezen a vidéken? Hogy neveztük ezeket közös névvel? Nézzétek itt szerepel a hún nép is, melyről a monda is említést tesz.

Hogy az urali és altáji népek rokonok, már eddig is hallottátok. Ma kissé részletesebben fogunk erről beszélgetni és

bebizonyítjuk, hogy a Hunor és Magyarról szóló monda nem is olyan valótlán, mint azt sokáig hitték.

Tehát be fogjuk bizonyítani, hogy ezek a népek valamikor tényleg együtt éltek és itt éltek együtt.

Már alsóbb osztályos korotokban hallottatok erről a rokonságról. A mondából.

Tehát a közös származást mi bizonyítja elsősorban? (Az aláhuzott részeket táblára írom.) 1. A monda.

Gyere ki a táblához és olvasd le ezeket a szavakat: víz-ved, kéz, hal, toll stb. Vajjon miért vannak ezek a szavak az Ural mellé írva?

De nemcsak ennyi közös szavunk van ám gyerekek, hanem sokkal több. Hogyan fejeznéd ki egyszóval, hogy a toll a tiéd? (tollam). Hát azt, hogy a toll az övék? (tolluk). Az egyik rokonnép meg így mondja: tollgam, tollgamuk. Mi is az „m” és „uk”-nak a neve? Mit mutatnak ezek?

Tehát a közös származást a mondán kívül mi bizonyítja? 2. Közös szavak és ragok.

Itt van az Ural egyik nyúlványa. Olvasd le a nevét! Madzsartagh. Olvasd el ennek a folyónak a nevét! (Madzsar). Így hívták ezeket régen. Milyen kötelekekben, egységekben éltek ezek a népek régen? (törzsszervezet). Vajjon miért hívták ezt a hegyet Madzsar taghnak és ezt a folyót Madzsarnak? Az egész népnek is ide van írva a neve. Olvasd le. (manjsi). Ennek lehetett egyik törzse a magyar törzs.

Ezek a földrajzi nevek mit bizonyítanak? 3 Földrajzi nevek.

Tanultunk mi egy dalt. Ez a címe: Fehér László lovat lopott... Énekeljük el. Most figyeljete erre a cseremisznótára: „Szöm hamar taj la parancuz, szörgölden bece csabcsaladad...”

Mit vettetek észre? (a dallam teljesen megegyezik az előbbivel). Látjátok milyen csodálatos dolog ez. Kétezer éve már elváltunk egymástól és még ma is vannak közös dalaink.

(Ha az idő engedi, más közös szerkezetű dallam szemléltetésére).

Kik azok a derék emberek, akik összegyűjtötték ezeket a közös dalokat. Megérdemlik, hogy megjegyezzük a nevüket. (Bartók Béla, Kodály Zoltán, Bárdos Lajos stb.).

Tanultuk mi azt is, hogy hogyan nevezzük ezt az ősi dallamszerkezetet. (Pentaton skála).

Mit tudsz a pentaton dallamokról? A hangsor nem 8, hanem csak öt hangból áll, pl. g, b, c, es. f, g. Nincs bennük kis másod, tehát fél távolság.

Vajjon mi lehet az oka, hogy nincs a hangsorban fél távolság? Az északi népek nem értek rá sokat foglalkozni a zenével. A megélhetésükért kellett küzdeniök. A déli népek viszont a természet bőkezősége miatt jobban ráértek, többet

énekelhettek, zenélhettek. Jobban kifejlődött a hallásuk. (Az indusok pl. még a féltávolságot is megfélezik húros hangszereiken. Lásd magyar cigány „csúsztatott játékát“).

Ezek a közös dalok is mit bizonyítanak? 4. *Közös dalok.*

Figyeljete csak tovább. Láttatok ti már magyar embert, amikor előveszi az üveget és megkínálja komáját. Mondd el, hogyan csinálják. (A folyadéknak a földre való kiloccsintása a régi pogánykor maradványa, amikor is ezzel áldoztak a „földanyának“. Lásd a Calevalában található „földanyát“). A rokonok is így csinálják ezt

De van több ilyen közös szokásunk. Ilyen az is, hogy némely vidéken a halott mellé patkót tesznek. Minek a maradványa ez?

Amikor a népmeséinkről tanultunk, felhívtam figyelmeteket a „vasorrú bábára“ és a „kaesalábon forgó kastélyra“.

Most elmondom ezek eredetét is. Figyeljete csak.

Ezek a közös szokások, mondások is mit bizonyítanak vég eredményben? 5. *Közös szokások.*

Beszélgessünk arról, hogy hogyan éltek, mivel töltötték napjaikat őseink és a rokonok. A közös szavakból is következtethettek erre, (halászat, vadászat, később pásztorkodás). Békés pásztornép voltak.

Vajjon tudtak-e írni? Hogyan nevezzük írásukat? Hol van ennek nyoma? A rokonaink is így írtak. Tehát ez is mit bizonyít? 6. *Rovásírás.*

Összefoglalás. Foglaljuk össze, hogy mik bizonyítják a közös származást.

II. Szétszóródás. Mindvégig együtt maradtak ezek a népek az Ural vidékén? Vajjon mi okozta szétszóródásukat? Nagyjából mely irányba mentek? Miért erre? Hogyan tájékozódhattak? Először melyik nép kelt útra? Utánna? Mely népek váltak ki a finnekből? Legtovább melyik nép maradt az őshazában? (manjsi). Ez is békés halász, vadász, állattenyésztő nép volt, mint a többi uraliak.

Hát az Altáj vidéki rokonokkal mi történt? (kelet felé vonulnak. Kínát támadják, míg ez meg nem építi a „nagy falat“. Ekkor aztán lassankint letelepszene a legtöbben. Egyik ilyen altáji nép azonban a harcias ogur turk Ny. felé fordult és az Ural déli vidékén összetalálkozott a manjsi néppel.

Vajjon ezeket is megtámadták? Nem, mert nyelvük rokon volt s megértették egymást. Mivel itt jó legelőkre akadtak, ők is letelepedtek.

Ez a két nép a közvetlen ősrünk. A békés manjsi az édesanyánk, a harcias ogur-turk pedig az édesapánk. Milyen fajtájú nép is a manjsi? Hát az ogur-turk?

De nem jött ám apánk üres tarisznyával. Olvasd csak el

mit hozott magával. Mit tanult keleten? sarló, búza árpa, arat, kard, kantár, kengyel, esákány, bicsak.

Az egyes szavak alapján a turk őstől örökölt foglalkozások, fogalmak megállapítása.

Milyen tulajdonságokat örököltünk a manjsi anyától? Melyeket az ogur-turk apától. Melyik vidék népében ismered fel leginkább az édesanya vonásait?

III. A két nép egyesül és elindul. Olvasd le mennyi lehetett a két nép együttes száma? Az egyesülés után mi történt velük? Vajjon melyik indítványozhatta az utrakelést? Miért rajzoltam az útjukat jelző nyílat két színnel? Mikor történt az elindulás? (Kb. Kr. sz. körül.) A nyíl vékonyabb is, mint a másik. Miért? Nem mind indultak el, mert az Ural tulsó felén élők valamely ok miatt lemaradtak. Valószínűleg nem értesítették őket. Ezek láknak Baskiriában. Kár volt, hogy már az induláskor megapadtunk.

Az indulásuk után, hol az apa, hol az anya nevére nevezik őseinket, tehát hol manjsinak, hol turknak.

A monda mely része szól erről az elindulásról?

IV. Lebédia. Az őshaza után mi volt az első állomásuk? Lebédia. A földrajzból tudjátok, hogy milyen vidék ez? Jó legelők vannak errefelé. Az időjárása nagyon szélsőséges még egy napon belül is. Miért? Ebből: őseink ruházódása.

Nézd csak, milyen folyókon kellett átkelniük. (Volga = Atil = Nagy víz). Vajjon hogyan keltek át ilyen nagy folyókon? Miért nevezték ezt a vidéket el Lebédiának? Kik voltak a szomszédai?

Milyen események történtek őseinkkel Lebédiában?

1. *Lebédiász házassága.* A mondának mely része tesz erről említést?

2. *Perzsa szomszédság.* (Szavak, díszítő elemek).

3. *Első bessenyő támadás.*

4. *Kabar gyarapodás.*

5. *Első hír Magyarországról.*

V. Etelköz. Hová vonultak őseink a bessenyő tád. után? Miért nevezték ezt a vidéket Etelköznek? Honnan az útjukat jelző nyíl megint vékonyabb, Vajjon miért?

Hányadik fogatkozásunk ez?

Őseink egy része a Kuma folyó vidékén maradt, később felvette a kereszténységet is. Legnagyobb városuk a Madzsar nevű helység volt. Más részük pedig Perzsia északi részén telepedett meg. Falvaik között sok a „szeg” végű helynév. Lásd Göcsejben: Eggerszeg, Kustánszeg stb.

Kik voltak a szomszédaink? Itteni életükről már sok részletet tudunk. Honnét? (krónikák). Ki emlékszik mi minden történt velük Etelközben?

1. Görög szövetség a bolgárok ellen.

2. Fejedelemválasztás.

3. Nemzetté egyesülés.

4. Kalandozások.

5. Bessenyő-bolgár tád.

VI. Magyarország. A bessenyő-bolgár támadás után merre vették útjukat? Ismerték már hazánkat? Honnét? Hány irányból jöttek? Hanem a nyíl megint vékonyodott? Miért?

A támadás is megapasztotta őket, továbbá egy részük nem jött be mai hazánkba, hanem letelepedtek Moldvában, illetőleg Bukovinában.

Összefoglalás. 1. Hasonlítsd össze a mondát a valósággal!

2. Melyik népcsaládból származunk? Mivel bizonyítjuk?

3. Hogyan nevezzük az Uraliaknak azt a törzsét, melyet anyáknak tekintünk?

4. Hogyan nevezzük Altájiaknak azt a törzsét, melyet apáknak tekintünk?

5. Vándorlásainknak melyek a fő állomásai?

6. Mi történt Lebédiában?

7. Mi történt Etelközben?

8. Hol és miért fogatkoztunk meg?

9. Hol és kikkel gyarapodtunk?

Magyarázó rajz: A magyarok útja az őshazából Magyarországba.

Keszthely.

Dr. Horváth József
közs. tanító.

Nagy magyarok az édesanyjukról.

„....S anyánkat, azt az édes jó anyát,
Óh, Pistikám, szeresd, tiszteld, imádd!
Mi ő nekünk, azt el nem mondhatom,
Mert nincsen rá szó, nincsen fogalom,
De megmutatná a nagy veszteség,
Ha elszólná tőlünk őt az ég“.

Petőfi Sándor.

„....A lélek ő, mely mindent áthat s mindennek életet ad. Az élet legnehezebb viszonyait együtt hordja urával. ő nem vet meg semmit, még a legkisebb házi dolgot sem, mint gondoskodásra érdemtelen, nincs semmi olyan nagy, mitől visszajedjen, semmi oly csekély, amit elunna, mert mindennek egy nagy célja van: a szeretet. Mintha holdnak alkotta volna a Teremtő a komoly férfi mellé, hogy vonzalmát követve csak körülötte mozogjon s ha rejtve is, még egész nap sugárzik, feltűnjék, mihelyt éj lett felette s világra szüksége van.

Ilyen asszony volt az édesanyám“.

Br. Eötvös József.

„Anyám a legszentebb nők egyike volt, kik valaha éltek, testi, lelki jelességek gazdag egyesülése. Feddhetetlen és gyémánttisztaságú erkölcsisége mindenkit mély tiszteletre kötelezett. Gyermekai, a háznép, cselédség és jobbágyság szinte imádták. Egész lénye, egész élete, önfeláldozó, éjjel-nappal családján függött szeme: munkássága éppen olyan ernyedetlen volt, mint szeretete. A gyermekszobában, vagy a konyhában éppen olyan maradt, mint a társalgóteremben. Mikor Ferdinánd herceg vezette karján az ebédlőasztalhoz, ugyanaz maradt, ami akkor volt, mikor nekünk, gyermekeinek mesélt, vagy cselédekkel font, gyertyát öntött, vaját köpült, gyümölcsöt aszalt és ruhákat foltozott. Leírhatatlanul meghatóan édes volt, mikor imádkozni tanította, kis gyermekeit, türelmes, mikor kötni, varrni tanította leányait, kedélyes, ha valamit mesélt nekik“.

Perczel Mór tábornok.

„Mit szólnak édesanyámról? Ő a szó szoros értelmében szent nő volt. Soha egy közönséges gondolat nem homályosította el lelkének tiszta tükrét, soha mással nem volt elfoglalva, mint ura és gyermekei iránti kötelességeivel és minél több jótétemény elárasztásával egész környezetére. Szóval olyan családi légkörben nőttem fel, ahol a tiszta erkölcs, az erkölcsileg jó, magától értetődő, természetes dolog volt és olyan érvényesült, a rossz meg valami távol eső, inkább csak elméletben létező, néhány szerencsétlen embert érintő jelenséggént szerepelt, ami minket nem is érintett. De ne gondolja senki, hogy ebben a környezetben valami ridegség, vagy örömtelenség uralkodott, korántsem. Szüleink, bár nevelésünkben a kellő szigorú érvényesíteni tudták, elvül vallották, hogy a gyermekornak boldognak kell lennie, olyannak, amelynek emléke a későbbi, komoly éveket napsugarával aranyozza meg és ezért mindent elkövettek, hogy annak ártatlan örömeiben részünk legyen. Ha magam elé idézem első éveim emlékezetét, úgy találok, hogy alig tudom még egy példáját a családi nevelésnek, amely oly szerencsés egyensúlyban tudta tartani a tekintélyt a szeretettel, a komolyságot a vidámsággal“.

Gróf Apponyi Albert.

Anyák-napjára való előadás.

Anyák napja.

Anyák napján minden költő szeretné, ha a lantja különösen édes és zengő hangot adhatna... És írók a lelkiük legmélyéről merítenének vigasztaló és bátorító gondolatokat, hogy friss forrást fakasszanak és az élet iránt való nagy bizodalommal töltsék el a fáradt és megriasztott emberiséget. És meggyőzzék az asszonyokat arról, hogy érdemes életet adni és életet dajkálni a mai világban is.

Nagy propaganda folyik világszerte a gyermek érdekében. Államférfiak legfőbb törekvése és legnagyobb gondja, hogy a nemzetek életfáján mentől több új élettrügy fakadjon, és az anyai szeretet lángját mentől jobban felszítsák... De az ő törekvésük meddőnek és hiábavalónak fog bizonyulni, ha az anyák útját nem világítja meg az oltárok örök mécesének virrasztó lángja.

Akik az emberi életet nem mérik az örökkévalóság mértékével, azok részére az élet olyan fájdalmas és érthetetlen töredék, amelyet igazán nem érdemes keserű örökségként gyermekekre hagyni.

Ha az anya úgy érzi, hogy nem tud arra az egyszerű és mindenkinek ajkára tóduló kérdésre: Mi végre születünk? kielégítő választ adni, akkor a gyermek ölelésére, bölcső ringatására táruuló kar dermedten hull le... Mert a halálszerűk felől hideg lehellet borzalgatja mai életünket... Nem merünk házat építeni a ma és holnap örök bizonytalanságának révületében... És nem mernénk a gyermeket sem, ezt az örök tavaszias felújulást sem kívánni, ha nem volnánk arról meggyőződve, hogy a zsenge élet felett Isten irtalma virraszt... És minden egyes léleknek útja szervesen kapcsolódik bele Istennek végtelen terveibe. Abba a hatalmas, mindent átölelő tervbe, amely a tér és idő felett és a végtelen jegyében áll és amelynek keretébe belefér a lángész és az emberi értelem első fellobbanása, a király és az egynapos gyermek.

Csak a titokba, az emberi ésszel jól meg sem magyarázható rejtélyekbe vetett hit adhat erőt az anyasághoz, mert elviselhetővé teszi a gyermekkoporsókat és az anyai élet minden nap felújuló hősies áldozatát:

* * *

De visszariad attól, hogy az élet ajándékát adja, a létbe vágyódó bűbajos kis ismeretlennek a gyermeknek az is, aki azt hiszi, hogy a szenvedés szükséges rossz és nem látja be, hogy az szükséges jó. Mert az emberi élet első elindulásától annyira bele van ágyazva a fájdalomba, hogy aki a szenvedést megátkozza és annak üdvöztítő voltát tagadja, magának az életnek

gyökerét vágja el vele. Az emberi élet bizony nem a kényelem puha párnáján születik és nem is azon nő nagyra, hanem a szenvedések tövisbozótjában erősödik és a megpróbáltatások óráiban éljük át az élet értelmét és annak minden mélységét.

A fájdalmas anya az örök anya mintaképe és ha az ő feje körül elhervad a dicsfény, akkor a zaklatott földi anyának nincsen hová menekülnie. A saját és gyermekének élete olyan lesz a számára, mint valami gonosz találós kérdés.

* * *

A fejlődő élet és a gyermek szeretete az az aranyfonál, amely minden korok asszonyát megóvjá attól, hogy az élete valami olyan szörnyű útvesztőbe torkoljon, amelyben nemcsak ő, hanem maga az emberiség is tönkre megy.

Az anyaság elhivatása mint minden igazi hivatás, nemcsak nagy feladat, hanem oltalom és menedék is egyúttal. Az életet adó és azt nevelő asszony munkája közben talál önmagára.

Az asszonyi élet az anyaság hivatása nélkül vagy mindent elperzselő halálos hőség, vagy mindent megfagyasztó zord hideg... Minden, csak nem élet.

Az asszony az anyaság, az anya pedig az életnek felülről jövő megvilágítottság nélkül, a hiábavaló gyötrelmeknek szakadatlan láncolata. Azért ne oltások le az oltárok lángját, mert üresen fognak ringani a bölcsők vagy ha születnek is csecsemők, félvad gyermekek fognak éhen és szomjan halni, kenyeret termő mezők poros országútján. És hiába lesz minden mesterkedés, az életnek laboratóriumai kitermelésére irányuló minden kísérlet, mert minden higiéne és kitűnő testnevelők dacára is az anya csókja nélkül hervadt és üres lesz a világ. Mert mesét mondani és bölcső felett dudolni csak az anya tud, és őt nem pótolhatja sem rádió, sem gramofon. A mesélő és daloló édesanya olyan a rejtődő léleknek, mint a mezőknek a napfény. Nélküle nem nyílik virág és nem érik kenyeret adó búzakalász.

* * *

A nagyvárosok egyik sűrűn ismétlődő tragédiája az elgázolt gyermek. Csaknem mindennap találunk a napihírek között elrejtve pársoros tragikus híradást arról, hogy egy bimbózó élet, iskolába siető vagy utcán játszó kis emberpalánt hogyan került a robogó autó vagy kocsikerekei alá. És hogyan érték más katasztrófák a gyermeket, aki a mai rohanó élet tempójában olyan gyakran magára marad és az élet olyan nagy zűrzavarában egyedül tévelyeg.

Ezek a sűrűn ismétlődő gyermektragédiák szinte jelképek. Napjaink életének kiméretlen rohanása és izgalmas légköre nem kedvez a gyermek testi fejlődésének, idegéletének és lelkivilágának. Ha az újságok nemcsak a test, hanem a lélek posz-

tulásáról is beszámolnának, egészen megdöbbenő statisztika tárulna elénk.

* * *

Mi az anya élete? Lényegében palotákban és kunyhókban egyaránt küzdelem a halál ellen. Szüntelen és késhegyig menő harc a csontkarú rémmel, amely láthatatlanul, de állandóan les a gyermekre, erre a búbajos élettavaszcra. És hiába vannak laboratóriumok és kórházak, ha nincs ösztönös anyai szeretet, amely a veszélyt előre megérzi, és az anya imádságának szuggesztív erejével távol tartja akkor is, amikor gyermekével nem test, hanem csak lélek szerint van együtt. Az anya kapocs az ideig és örökkévaló dolgok között. Ha az anyák elvesztik az örök életbe vetett hitüket, akkor az élet nem fog többé utat találni a földre, és ami égi láng gyermeklélek alakjában mégis ide talál, mint riadt mécses fog lobogni az elhagyatottság éjszakájában.

Kultúrák, társadalmak rohanó és mindent elgázolásai fenyegető mai élet, ne vegyétek el a gyermektől az anyát, az anyától az Istent, mert az emberiség sírját ássátok vele.

* * *

Az Úr, aki tűz és láng között tízparancsolatot mennydörgött és égő Sinai ormokról minden időök emberiségének lelkébe: a tíz közül csak egyetlen-egyhez esatolt jutalmat és boldogságos ígéretet, ahhoz, amelyet az ő keze felírt minden szülő homlokára s amely így szól:

Tiszteld Apádat és Anyádat!!

„Mert gonosz legyen a neve annak, ki elhagyja anyját a szükségben — így szól az írás — és átkozott az Istentől, aki megkeseríti őt“.

Gyönyörűen mondja Edmóndo D'Amicis: „Még az akasztófa lógó cégeres gazemberben is van valami nemes és szent, aki anyját szereti, de a legmagasabbra jutott is hitvány, aki anyjának fájdalmat okoz“.

Különös szerzet az emberi szív. Mint valami kis cella, amelynek falán az egyetlen ékesség egy szentkép: az édesanyának képe. Az életben sokféle köteléket szét lehet tépni, de azt az aranyból fénylőbb és pókhálónál finomabb szálát, ami az embert ehhez a képhez fűzi, lehetetlenség elszakítani. Minden arcot elfelejthetünk, de azt a megszokott drága arcot, amelyet elsőnek pillantunk meg, mihelyt kinyitjuk szemünket, amelyet először szeretünk, mihelyt karunkat ki tudjuk tárni: soha!

Anyám! Ez a nagy szó, amely mindvégig ott tündököl, ameddig ver a szív élete. Minden emberi nyelven az első, legszentebb és legédesebb név ez: „Édesanyám“...

Van valami megragadó tanulság abban, — mondja egy nagy író, — hogy mikor maga az Isten jött le a földre: nem

villámok és mennydörgés között, nem egy hegytető fényszóró sugárkéréiben, nem lángoló tűzoszlop fényénél, hanem egy édesanya karján jelent meg a világon.

Mi teszi az anyát oly naggyá? oly egyetlenné, drágává, senkivel sem pótolhatóvá? Az anyai szeretet az egyetlen? a világon, amely a szeretet nevét megérdemli. Minden anyai arcon, amely a bölcső fölé hajol, ragyog valami mennyei, valami túlvilági fény... Gondoljunk vissza az éjjelekre, amikor ágyunk szélén ülve, anyánk átvirrasztott, gondoljunk a millió és millió édesanyára, aki esténként gyermeke fölé hajol: s akkor az anyai arc úgy felkoszorúzódik a belső fényektől, annyira eltűnik belőle minden, ami földi, hogy annak a Máriás fénykörnek, ennek a glóriásan szént fénynek egy sugara ráhull azokra az anyákra is, akiknek szívében kisebb láng jutott az anyai szív melegéből.

Minél tékozlóbb fiú valaki, minél mélyebbre jutott az élet meredekein, minél Lázárabb az élet lakomáján: a szíve fenekén annál inkább megindul a csöndes jégzajlás a gyöngédségnek ama kelyhe után, amit anyai szívnek nevezünk. Hisz minden anyai kebel egy oltár, minden anyai kezét simogatásra és a fájdalom enyhítésére teremtet az Isten.

Mikor fiatalok vagyunk, nagynak látjuk a világot, azt hisszük, telistele van barátokkal, akiknek nincs előbbrevalló dolguk, minthogy bennünket karjaikon hordozzanak. Minden muló nappal keserves leckét kapunk azután az élettől, míg nem végül megtanuljuk, hogy a kerek világból tulajdonképpen csak az otthon négy fala igazán a miénk, s a sok barát közül csak egyetlen barát az igazi barátunk, az a fehérhajú öregasszony, akit úgy hívunk: Anyám...

Igen, az élet jeges sodra megtanít rá, hogy az Anyai Arc az a Nap, amely beragyogta gyermekéveink boldog világát, az ő szeretete adta az élet legszebb ünnepét, s mi az élet tüskés vándorútján addig voltunk igazán boldogok, amíg e mennybéli drága szempár elkísért.

Meghatódott elfogódottsággal írja Foerstxer önéletrajzában, hogy milyen fájdalmas szűrást érez szívében, amikor visszagondol gyerekkori osztálytársára, arra a szegény Müller Karesira, aki az egész osztály gúnyjának céltáblájává lett ezer foltokból tarka nadrágja miatt... Ez a nadrág szinte fantasztikus látvány volt és mikor már mindenki azt hitte, hogy többé nem javítható, megjelent rajta egy újabb folt! Majd megpukkadtunk nevettünkben, de hogy szégyenlem most a kacagást! Milyen ostoba és meggondolatlan dolog volt! Mi csak a tarka foltokat láttuk, de amiről ezek a foltok beszéltek, abból semmit se értettünk.

Nem tudtuk, nem láttuk a végtelen anyai szeretetet, sem az átvirrasztott éjszakákat, sem a könnyeket, amiket az édesanya ontott, ha az egész fáradságos foltozás csak olyasvalamit

eredményez, amiért a fiúk az ő Karesikáját kinevetik az iskolában.

Pedig hányszor értékesebb volt ez a tarka bugyogó, mint a legszebb és legdivatosabb angol nadrág, hiszen az anyai szeretet volt beleszöve és nem szebb és előkelőbb ez, mintha arannyal volna áttörve? A régi mesterek festményeiért száz-ezreket fizetnek, ilyen mestermű volt Müller Karesi foltozott nadrágja is... és sokat adnék érte, ha ma valahol megvehetném. Fölakasztanám a táblára, mint a térképet és mutatópálccával mutatnám nektek az anyai szeretet találékonyságát és azt a rengeteg fejtörést, ami ebbe a szegényes holmiba beleszövéődött... A legelső párizsi szabó se tudná utánozni, az is fölkiáltana: „Ekkora türelme még egy gépnek sincs, nemhogy egy szabónak, ilyen türelme csak egy anyai kéznek van!...”

És mégis, — hány édesanya hordozza fején a hálátlanság tüskékoszorúját! Ó Istenem! hány anya sírja domborodik az élet országútján, amely előtt fiúk és lányok térdelnek, a mellüket verik s mondják: „Ó, csak még egy óráig maradtál volna közöttünk, mennyi mindenért kellene bocsánatot kérnünk tőled...”

Hallottam fiúról, aki a börtönudvaron letérdelve apja előtt, megcsókolta bilincsekbevert, megvasalt, de számára mindenkor áldott kezét.

De amilyen mindennapi történet az életben Andersen meséje az anyáról, aki elindult gyermeke jövőjét megtudni s az útját elzáró fagyos tüskebokrot addig melengette, amíg az kivirágzott, úgy fordítva: ma kevés Simor János akad a gyermekek között, aki hercegprimás korában is ott őrizte ágya felett apjának szerszámaikat és trónjáról leszállva, még hermelines bíborban is megcsókolta feketekendős egyszerű anyjának kezét.

Hány anya van, aki naphosszat egy jó szót nem hall, sőt füle hallatára szidják, ha előregszik, úgy bánnak vele, mint egy utonálló, törött karszékkal, még a betevő falatot is sajnálják tőle... az ablakban virító muskátli több szeretetet kap, mint az a szegény, öreg kihülőszívű asszony...

Szeretném az ilyen fiataloktól egyszer megkérdezni: „Hát azért kövezte ki a tulajdon szívével gyermekkorod útjait az édesanyád, hogy most te légy a keresztye?”

Igaza van Klugnak, aki azt mondja, hogy ilyen apáknak és anyáknak sírkövére nem azt kellene kivésni: „Meghalt”, hanem ezt: „Megölték!”

Különösen a hang zabolátlansága jött divatba manapság. Sokszor csak akkora a gyermek, mint egy kuglibáb és máris felesel, mikor pedig felcseperedik, az édesanyja minden szavára olyan sötét képet vág, mint egy vén ordas.

Amilyen modorban beszél az ember édesanyjával, abban benne van egész jelleme. Tudom, vannak fáradt és ideges édesanyák is, de az édesanyával, mégha ingerült is, hárfahangoz-

kell beszélni, hiszen az érettünk való gondoskodás tette fáradttá és idegessé. Az asszony, aki életét a konyha és a kamra közt éli le, mégha ideges is, megérdemli, hogy letérdeljünk előtte, letérdeljünk életének a gondok által eltaposott virágai előtt...

...Bizony, minden édesanyával, a legegyszerűbb édesanyával is úgy kell bánni, mint egy királynővel. Aki a nők e legszentebbekével nem tud szépen beszélni, aki nem tud előtte szeretettel meghajolni, — az bármily nyájaskodó is az idegen-nel, nem érdemli meg szeretetünket... Aki azzal a láthatatlan szárnyú angyallal, akit édesnek keresztelünk el, csak idegeskedni tud, aki — ha mindjárt koronát hord is fején — nem tudja megcsókolni, mint egy ereklyét azt a ráncot, amit az érette való gondoskodás vésett az édesanyja homlokára, — az legjobban teszi, ha megoperáltatja magát, mert bordái között nem szív dobog, hanem valami podvás refek.

Sajnos, a legtöbb ember vak és érzéketlen a szegény fáradt, szakácsnőkinézésű öreg édesanyja feje fölött, mert a surolások és mosogatások robotja, az örökös gond: mit főzünk ma ebédre? elkoptatta: nem tudja meglátni a dicsfényt, a Máriás fénykört, a glóriát.

Ó, ki tudná megmondani, hány mázsa annak a könnynek súlya, amit az édesanya sír a másik szobában, hogy senki se lássa, amikor először tudja meg, hogy rossz útra tért a fia, elkallódott a lánya? De ha egy anya a földi életért sokat tehet, a gyermeke örök életéért még többet cselekedhet. Mert nincsenek megnehallgatott édesanyai imák!

Schiller, a német költő, az édesanya ölet szent szigetnek nevezi, ahová a legnagyobb vándorútát megtett hajós is megjön egyszer...

Azért te — ha mindenki elhagyna is, mindenki követ dobna is rád, ha életed tele volna legszebb reményeid hajótörött roncsaival, ha a világon már sehol se akadna hely és megbocsátás — menj abba a házba, ahol édesanyád lakik és a fehérfüggönyös ablakok mögött téged vár...

És mikor visszatérsz a nagy útról, a tékozló fiúk útjáról — ne feledd, hogy édesanyád szeme mélyebbre lát, mint mindenki más szeme, — ő nem azt a széltől, portól elváltozott ábrázatot látja, csak azt, ami mögötte van: az ezerszer hangos szóval és hangtalan áldással megáldott régi gyermekarcot. Ismét himni fog benned, bízni benned — és újra kitarja feléd ölelő karját akkor is, ha mindenki más a világon bezárja a szívét.

Nemcsak azért, mert az anya számára parancs a szeretet, törvény az ölelés, mert minden anyai szívet Veronikakendőjének teremtett az Isten, de mert a szeretet veleszületett adottsága az anyai léleknek, olyan, akár a tudónek a levegő. Nem tudna nélküle élni...

MESEDÉLUTÁN.

— Anyák napjára. —

ÉDESANYÁM.

Ezer vágytól voltam áldott,
bejártam a nagy világot
s mikor lábam belefáradt,
a sok ember-testvér közül
nem kínált fel senki ágyat...
csak az anyám...

Beteg voltam. Sírtam, nyögtem,
Már a halál állt mögöttem
s szomjam támadt egy csepp horra,
és kétezer millióból
nem akadt, ki ágyhoz hozza...
csak az anyám...

Csalódtam is — elég sokat --
elátkoztam a sorsomat;
milliók lakják a földet,
cirógató meleg szóval
vigasztalni mégsem jöttek...
csak az anyám...

Nem tagadom, mért tagadnám,
öröm is ért néhanapján;
de lelkemben ürmöt hagyott:
milliókból igaz szívvel
együtt velem nem kacagott...
csak az anyám...

Csak az anyám... mindig ez egy
óvott, ápolt és szeretett
s ez az asszony százszor áldott,
mert éretted millióknak
millió bűnt megbocsátok:
Édesanyám!

(Gróf István.)

AZ ÉDESANYA.

Ha megáldott a jó Isten
Édes, jó anyával,
Imádság legyen a szavad.
Amely hozzá szárnyal.

Egy nap százszor is köszönd meg
Az Isten jóságát,
Egy nap százszor is csókold meg
A kezét, a drágát.

S alázattal hallgassad meg,
Ha korhol, ha rád szól,
S a gondokat simítsad el
Anyád homlokáról.

Légy jó hozzá, egy szóval se.
Bántsd meg szegényt soha,
Hogy a szívednek ne legyen
Késő gyászra oka.

Mert ha meghal, sírja vádol
S nem bocsát meg többé,
Ha rossz voltál az anyádhoz
Míg élsz — fái örökké!

(Vértessy Gyula.)

Az édesanya.

Mindnyájan tudjuk kik voltak a kis Jézus szülei: Szűz Mária, nevelőatyja pedig Szent József volt, aki ácsmesterséggel kereste kenyerüket, Názáret városában. Itt növekedett a gyermek Jézus szüleinek örömére és büszkeségére. Lassanként megtanulta ő is az ácsmesterséget és szorgalmasan segített nevelőatyjának a munkában.

Egy rossztermésű esztendőben azonban nagy nyomorba jutottak Názáret lakói. Nagy szegénységbe jutottak a kis Jézus szülei is. Egy alkalommal, amikor észrevette, hogy édesanyja neki terít csak az asztalnál, s amijük volt, elébe tálalta.

A kis Jézus azonban észrevette ezt s így szólt anyjához:

— Miért nem költitek el vacsorátokat ti is velem, atyámmal, mikor eddig mindig együtt ettük meg esti ételünket?

Mária megsimogatta jószívű gyermeke fürtös haját s így válaszolt:

— Atyád és én már megettük vacsoránkat. Ez, amit az asztalra tettem, már mind a tiéd.

A kis Jézus azonban jól tudta, hogy mi az oka annak, hogy szülei most nem ültek vele asztalhoz. Hetek óta nem volt munka, nem készült ág, asztal, székek, szekrény, böleső a műhelyben. A kis Jézus csöndesen fohászkodott Mennyei Atyjához, majd csendesen megvacsorázott.

Mikor aztán álmra hajtották fejüket, a kis Jézus sokáig nem tudott elaludni, de azért úgy tett, mintha aludnék, hogy ne zavarja jó szüleit. Közben azon gondolkozott, hogyan segíthetné ki nagy szegénységükből jó szüleit. Amint így gondolkozott, nemsokára halk beszédet hallott a szobában.

— Az utolsó darab kenyeret adtam oda — sóhajtott Mária, — holnap már nem tudom, mit adunk a Gyermekeknek...

— Ne csüggedj, Mária, velünk az Úr, aki eddig is megsegített bennünket...

A kis Jézus még sokáig nem aludt el, hanem forró imában kérte Mennyei Atyját, hogy hallgassa meg kérését, s adjon munkát nevelőatyjának.

A jó Isten meg is hallgatta egyszülött Fiának kérését s másnap már korán reggel egyre-másra jöttek a munkát rendelők. Többek között valami sürgős munkát kellett Szent Józsefnek elkészíteni. Gondolhatjátok, milyen boldog volt a kis Jézus, hogy kérése meghallgatásra talált az Atyánál. Nagy serényen ő is nekilátott a munkának, hogy minél előbb készen legyenek a munkával. Még nem áldozott le a nap, mikor befejezték a sietős munkát. Úgy vette észre, mintha valami meleg derű sugározta volna be jó szüleinek arcát.

B'zanyosan nem volt azon este boldogabb gyermek Názáretben a kis Jézusnál.

IMADSÁG.

Istenem, ki hallod a beteg nyögését,
 Levél suttogását, méhek zümmögését,
 Halld meg ajakamnak gyöngye rebegését.

Ki bölcsóm rengette, ringatta szeliden,
 Te meglátogattad, ó, hatalmas Isten!
 Betegség sorvasztja, nyugodalma ninesen.

Úgy reszket a lelkem, mikor a harang szól,
 Úgy reszket a csöndes, síró fuvalomtól!
 Küldj balzsamot néki szárnyas angyalodtól!

Add vissza szemének tiszta ragyogását,
 Sápádó arcának vidám mosolygását,
 Lelankadt kezének ölelő áldását!

(Pósa Lajos.)

Az édesanya.

Történt egyszer, uralkodott egy nagyon igazságos, de nagyon szigorú király. Igazságosságáért nagyon megbecsülték országában, de mert szigorú volt, rettegtek tőle és bizony nem szerették. Így történt, hogy alattvalói összeesküdtek ellene. A király is összegyűjtötte katonáit és a lázadók ellen indult. Nagy csata volt, végre is a király serege győzött, bár a legelől harcoló vitéz király maga is elesett.

Ela is délceg vitéz volt már, mikor hírül vitték neki atyja halálát. Kétségbeesve támadt a már szétvert ellenségre, hogy atyjának halálát megbosszulja rajtuk. Majd amikor visszatért győztes seregével királyi várába, elhatározta, hogy példásan megbünteti mindazokat, akik részt vettek az atyja elleni lázadásban.

A fiatal király egyik udvari embere nagyon kegyében akart járni urának s mélyen meghajolva járult elébe:

— Felséges uram és királyom — mondta nagy alázatosan hajlongva — tudom, te meg akarod büntetni a gonosz lázadókat, akik megölték édesapádat is. Azt is jól tudod, hogy a főcinkosok kimenekültek idegen országba. Nos, én tudom, hogyan büntethetnéd meg mégis őket! A lázadók vezére is megszökött, de öreg édesanyja itt él nem messze a hegyek között egy kis faluban. Fogasd el őt s töltsd ki rajta bosszúdat apád haláláért! Ezzel jobban megbünteted ellenséged, mintha őt magát végeznéd ki.

— De az édesanyját talán mégse büntethetem gyermeke nagy bűnéért! — szólt kedvetlenül a király.

Végre is, sok rábeszélés után elfogatta az öreg asszonyt s magához hívatta.

— Tudod-e, mi vár rád fiad gonoszsága miatt? — kérdezte tőle a király.

— Nem tudom, uram, királyom. Mert én csak a fiamat ismerem, téged pedig nem ismerlek. Azt tudom, hogy fiamhoz jöttek az ország minden tájáról emberek s azt mondták neki: Te vagy a legkülönb, legderekabbb vitéz az egész országban, fogj kardot, mert háború támad a zsarnok király ellen. Fiam azonban ki akart térni e felhívás alól, mert nem méltó erre a nagy tisztségre. Azután hogy egyre csak nógatták, mégis fegyvert fogott és elment a csatába. Azóta sem láttam. Mielőtt elment, áldásom adtam rá. Most azt se tudom él-e, hal-e, merre bujdosik a szegény?

— Hát azt tudod-e — kérdezte újra a király, — hogy a gonosz pártütők a te fiad vezetése alatt törtek atyámra s hogy megölték őt, az atyámat. Akkor megfogadtam, hogy atyám halálát nagyon megbosszúlom a lázadókon!

— Értem, uram király, amit mondasz, csak azt nem értem. miért mondd ezt nekem? Nem én vagyok az oka apád halálának, mert a háború a férfiak dolga. Nyugodtan maradtam meg kis házamban, hogy a fiam elment s ott imádkoztam érte szüntelen, hogy védje meg a jó Isten.

— Hát azt tudod-e, jó asszony — szólt most közbe a gonosz tanácsadó, — hogy fiad megszökött a megérdemelt büntetés elől. Valakinek bűnhődnie kell s mert fiad nincs itt, neked kell azt elviselni, jó asszony!

— Most már látom, mit akartok, — szólt az anya. — Hatalmatokban vagyok. Akármilyen történnék is azonban, nyugodtan viselem, hiszen a fiamért szenvedem el, akít még így is szeretek, talán jobban, mint máskor!

A szegény anyát börtönbe vetették az ítéletig. Meghallotta azonban anyja elfogásának hírét bujdosó fia is. Harmadnapra hatalmas sereggel vonult be a városba. Nagy diadallal fogadták, már-már királlyá is választották, a fiú azonban először édesanyját akarta látni.

Mikor az elfogott fiatal királyt elébe vezették, így szólt hozzá:

— Látod, ilyen a kegyetlen igazság. Ha egyformán mérjük mindenkinek, nem kerülhetjük el a szigorú büntetést. Ha a te mértékeddel mérném, te sem kerülöd el a halálbüntetést, mert te ártatlan édesanyámat akartad meghurcolni az én vétkem miatt, holott tudod jól, hogy ő ártatlan. De én nem akarok úgy cselekedni, mint te. Mondd meg, hol van valami, ami még az igazságnál is nagyobb: a megbocsátó szeretet. És most jöjj, s foglald el királyi székedet!

A király meghatottan fogadta a győztes vezér kezét:

— Kétszer győztél le engem. Előbb fegyverrel, aztán a szíveddel. Kitől tanultad ezt a nagy, megbocsátó szeretetet?

— Az édesanyámtól — felelt a vezér.

— Én mentettem meg édesanyádat, vezér, — állott elő most egy katona a sorból, — mert tudtam, hogy végre is a nagyobb igazság, a szeretet győzedelmeskedik. Íme, király, ne bántson a lelkiismeret. Íme vezér, itt van legszebb jutalmad: megmentett édesanyád!

ÉDESANYÁNK RÓZSAFAJA.

Édesanyánk rózsafája
Kivirágzott hajnaltájba,
Minden ágán hosszú sorba:
Festő rózsá, piros rózsá...

Bárcsak minden piros rózsá
Mindörökre nyíló volna, —
Hervadozva, sápadozva
Ne peregne soha porba...

Édesanyánk rózsafája, —
Mi vagyunk most a virága...
Festő rózsák, piros rózsák
Mind: mosolygó gyermekorcák...

Bár üdének, mosolygónak,
Virulónak, virágzónak,
Látnánk mindig, minden ágát:
Hazánk drága, ifjúságát!

Vályi Nagy Géza.

SZERESD AZ ÉDESANYÁDAT!

Ő az, aki halkan
bölcseőd fölé hajolt,
ő az, aki néked
altatódalt dalolt.

Megmosdat, megfürdet,
megfésülget szépen,
tündérmesét mesél
lágy téli estéken.

Amikor beteg vagy,
ő az, aki ápol,
két szemében mennyi
aggódás, gond lángol.

Ő az, aki mindig
imádkozik érted,
nincs, ő nincs határa
nagy szeretetének.

Tele van a lelke,
érted égő fénnel,
Ne bántsd őt meg soha
engedetlenséggel!

Legyenek selymesek
hozzá a szavaid,
töröld le könnyeid
enyhítsd a gondjait.

Simogasd homlokát,
ha szomorú, fáradt,
szeresd, nagyon szeresd
az Édesanyádat!

Ölbey Irén.

Az édesanya.

Két anyajuh összeperelt azon, hogy melyikük gyermeke az a kis fehér Bárány, aki legszebb volt az egész nyájban. Bíró elé került a dolog. A Tigris volt a bíró. A Tigris előtt se akart egyik sem engedni a másiknak.

— Szakítsátok kétfelé a bárányt — mondta a Tigris — és így osztozzatok meg rajta!

A salamon-i ítéletről a csaló anyajuh is hallott valamit, így hát a Tigris nagy csodálkozására, mind a két vitázó azt mondta: legyen inkább a másiké a bárány! Mikor a Tigris látta, hogy így nem tud igazságot tenni, odaszólt az ajtónállókhoz:

— Vigyétek a kis bárányt palotámnak abba a szobájába, ahol enni szoktam!

Az ajtónállók a parancsokat szerint elvitték a fehér bárányt a szétfreccsent vértől piros szobába. Aztán a Tigris is bement oda...

Egy kis idő múlva kiállt a Tigris a szétfreccsent vértől piros szobájának az ajtajába, megcsattogtatta a fogait, aztán így szólt:

— Már most jöjjön be a bárány után az, aki kész utána halni!

Az egyik anyajuh — a csaló — halálra ijedten elszaladt, a másik meg bement a Tigris véres szobájába.

— Imhol a te kis bárányod — szólt a Tigris a belépő anyához — nem bántottam én egy ujjal sem a szegénykét, de így megbizonyosodtam arról, hogy kettőtök közül: melyik az édesanya!

(Bartók J.: Magyar fabulák.)

Májusi mezőkön.

Gyermekek hajladoznak, virágot szednek. Selymes fűszálak csiklandozzák kipirult arcukat, nagy ünnep van: Anyák napja.

Ügyetlen csokrocskák, ökölre fogott virágok odakerülnek ezen a napon az édesanyák elé. Az édesanyák mosolygása pedig diadalmas és boldog — mert ez a nap szenvedésük, munkájuk, önfeláldozásuk elismerése.

A vadvirágos, tarka májusi mezők kitágulnak ezen a napon, — az egész világ, az egész élet egyetlen, nagy mezővé válik. Álljunk meg rajta és szedjük emlékeinket tarka, színes csokorba. Vegyítsük hozzá szomorúságunk és szenvedéseink sötétszirmú rózsáit, kerítsük be reményeink örökzöld leveleivel. Anyák napján légyünk újra gyermekek és ha másképpen nem lehet, gondolatban adjuk át ezt a csokrot annak, aki életünkben a gondoskodó jószág szent anyaságával hajolt fölénk.

Ezen a napon emeljük magasra az édesanyánk hét törrel átvert fájdalmas szívét és mutassuk meg a fegyverkező, lángban álló világnak.

Mert az édesanyák könnye és szenvedése az egész világon egyforma. A kilótt spanyol, olasz, német, francia vagy angol golyó mindig és mindenütt az édesanyák szívét találja...

Jó lenne, ha Anyák napján a nemzetek sorsát intéző hatalmasok is, — megcsókolnák az édesanyjuk kezét... Akkor talán eloszlanának a sötéten gomolygó, háború felhői és felragyogna a világbéke ragyogó szivárványa!

(B. Csűrös Emilia.)

A legszebb ajándék.

Szindarab Anyák-napjára.

Színhely: egy nagyvárosi bérház udvara.

Szereplők: Anya, egyuttal házmester. Postás. Piroska, 12 éves, Pista, 10 éves, Erzsike, 8 éves, Karsai Gyuszi, Zámi Sanyi, Nyerges Pista osztálytársai Pistának.

1. Jelenet.

(Anya, Piroska.)

Anya (a szembenlévő lakásból kijön az udvarra): Egész reggel óta takarítok, mégsincs rendben a lépcsőház. Ezek a kifutók mindig elszórnak valamit. Hol papirost, hol mást.

Piroska: Édesanyám, mondja, mit csináljak, szívesen segítek!

Anya: Te kislányom csak maradj itt, tudod, hogy valakinek mindig itt kell lenni a bejáratnál. Aztán még ugyis kicsike vagy még a dologra. (Tovább söpör, törülget.)

Piroska: Hát itt is segíthetnék valamit. Hiszen már nem is vagyok olyan kislány. Aki hatodikos, annak már dolgozni is tudni kell, különösen a mai világban.

2. Jelenet.

(Voltak, Postás.)

Postás: Jó reggelt, házmesterné! Maga csak mindig munkában van, akárhányszor jövök is. Bezzeg más házaknál! Na, de meg is látszik a keze munkája!

Piroska: Nem jött levelünk, postás bácsi?

Postás: Ma nem, de holnap biztosan hozok. Még hozzá olyan tábori lapot, amelyet már annyira várnak. Hát bizony onnan Oroszországból nehezen jár most a posta. Pedig mennyien várják...

Anya: Szegény jó uram, nem tudom mi van vele... már több mint egy hónapja, hogy nem kaptunk tőle semmi hírt.

Postás: Ami rajtam mulik, én szívesen elhozom akár mindennap is...

Anya: Tudom, tudom...

Piroska: Jaj de sok levelet hozott a házba, Postás bácsi!

Postás: Ennyi népségnek bizony mindig van levele... De bezzeg tábori lap nem sok akad közte. Pedig..

Anya: Hát Isten vele, postás úr, csak el ne feledkezzen ám rólunk se!

(Postás el.)

3. Jelenet.

Anya: Piroska lelkem, nézd már meg, mi van Pistával? Fölkelt már? Nem megy még az iskolába?

Piroska: Megnézem, anyám.

Anya: Bizony nehéz most a szegény embernek, pláne, ha csak maga dolgozik. De hát a hazát is védeni kell az embereknek... Nem is volna semmi baj, csak egészséget adjon a jó Isten!

Piroska (hangja kihallatszik az ablakon): Kelj már fel, te lustaság! Hiszen már félkilenc ugysis! Már elkéstél az iskolából! Na, majd ad neked a tanító úr!

Pista (hangja belülről): Ne kiabálj, tudom én, mikor kell felkelnem! Ma nem lesz tanítás, mert a tanító úr elutazott. Azért csak maradhass nyugton!

Anya: Mit mond ez a fiú? Hogy a tanító úr elutazott, meg hogy ma nem lesz tanítás? De hiszen reggel félnyolc tájban láttam, amint a kis Karsai Gyuszi, meg a Zámi Sanyi mentek az iskolába, azok is odajárnak, még hozzá Pistával egy osztályba! Jaj nekem, már megint ez a fiú rosszalkodik! Ez keseríti meg az életem! Na, de majd adok én neki mindjárt!

(Anya bemegy.)

4. Jelenet.

(Pista, Piroska, majd Anya.)

Pista (kis szünet után, vissza beszél a lakásba): Hát pedig én azt mondom, hogy ma nincs tanítás. Az osztálytársaim is mind hallották, hogy a tanító úr azt mondta, elutazik. Az, hogy Karsai Gyuszi meg Zámi Sanyi elmentek reggel félnyolckor, nem rám tartozik. Bizonyosan elfelejtették, hogy mit mondott a tanító úr. Különben is... Nekik könnyű... Van jó ruhájuk, cipőjük is annyi, amennyit csak akarnak, még zsebpénzt is kapnak a szüleiktől. Hát így nem nehéz iskolába járni. Minden délelőtt teleeszik magukat mindenféle nyalánksággal. És ha kérek tőlük egy kis kóstolni valót, még azt sem adnak...

Piroska (kilép az ajtón): Mit beszélsz már megint, te haszontalan gyerek! Hogy nekik van jó ruhájuk és annyi nyalakodnak, amennyit akarnak! Hát nekik könnyű, a Karsai

Gyuszi édesapja gazdag gyáros, itt laknak a földszinten öt szobában. A Zámi Sanyi apja meg kereskedő, ő is, sokat keres. De nem mindenkit teremtett ám a jó Isten gazdagnak. Azért még mindig szépen meglehetünk, csak egészséget adjon az Isten! Nem is tudnék dolog nélkül élni! Arra teremtett bennünket az Isten!

Pista (egy ostor nyelet faragesál): Ne járjon a szád! Te mindig ilyen butákat beszélsz. Ugyan mit dolgozzam én, amikor még kicsi vagyok. Majd, ha megnövök, akkor dolgozom is! Hiszen az a nagyok dolga! Különb is alig van ennivalónk, ruhánk, hányzor volt télen fűtetlen a szobánk, másoknak meg mindenük megvan... Hát így könnyű tanulni, meg dolgozni!

Piroska: Szégyeld magad, te rossz fiú! Nem megmondta édesapánk, mikor kiment a haretérre, hogy segítsünk édesanyánknak, szegénynek ugyanis sok a dolga, gondja. Még te is szomorítod? Jöjjön csak haza, majd megmondom neki, mit csináltál!

(Voltak, Karsai Gyuszi, Zámi Jóska jönnek a kapun.)

6. Jelenet.

Karsai Gyuszi: Hát te hol voltál ma a tanításról, Pista? Megállj csak, azt mondta a tanító úr, hogy szóljunk édesanyádnak, s kérdezzük meg, miért nem jöttél az iskolába?

Pista (hirtelen a fiúkhoz lép): Te, né kiabáljatok úgy. Ne szóljatok semmit, én azt mondtam itthon, hogy a tanító úr elutazott, ma nincs előadás. Hát ti miért jöttetek haza hamarabb?

Karsai Gyuszi: Azért, mert holnap Anyák napja lesz, megvolt az ünnepély főpróbája, s csak tizenegy órára kell visszamennünk az iskolába. Akkor még egyszer elpróbáljuk az éneket és feldíszítjük a tornatermet.

Zámi Sanyi: Hát te ugyan szépen készülsz felköszönteni az édesanyádat!

Pista: Ne szóljatok hangosan! Délutánra itt lesz a sárgarigó, amit ígertem nektek! Azonnal elmegyek érte és elhozom. Olyan szép, még kalitkája is van. De csak akkor adom oda, ha nem mondjátok meg, hogy nem voltam iskolában.

Piroska: Mit suttogtok ti ott? Igaz, hogy a tanító úr elutazott és ma nem kellett iskolába mennetek, Gyuszi?

Pista: Igaz hát! Éppen most küldték haza őket is az iskolából. Reggel elfelejtették, hogy nem lesz tanítás, elmentek az iskolába, de most hazajöttek ők is. Látod, hogy nekem volt igazam?

(Karsai Gyuszi és Zámi Sanyi el.)

7. Jelenet.

(Piroska, Pista, Anya.)

Anya: Na, fiacskám, hát miért jöttek haza az osztálytársaid?

Pista: Azért, mert nincs itthon a tanító úr...

Anya: Most ráérsz, nem vennéd elő a könyvedet s tanulnál egy kicsit?

Piroska: Ugyis nagyon gyöngye volt a tavalyi bizonyítványod. Nem tudom, hogy vesznek fel jövőre más iskolába? Hát még ha hazajön édesapánk, s megtudja, hogy most is milyen rosszul tanulsz, majd ad ő neked!

(Anya, Piroska el.)

8. Jelenet.

Pista: Na, csakhogy ezt megusztam ép bórrrel! (Ujjait szájába dugja, fütyül.) Csak meghallanak a fiúk! Most jó volna egy kicsit játszani! (Föltekint, mintha a folyosóra nézne.) Gyertek le, Gyuszi, Sanyi! Játsszunk egyet itt a pincében!

9. Jelenet.

(Pista, Karsai Gyuszi, Zámi Sanyi.)

Karsai Gyuszi: Miért hívtál, Pista?

Pista: Azért, hogy játsszunk egyet!

Zámi Sanyi: Inkább azon tanakodjunk, mivel lepjük meg holnap az édesanyánkat? Mindenik vesz valami kis dolgot az édesanyjának, mi sem maradhatunk el. És máris összegyűjtöttem a zsebpénzemből 7 pengőt. Már hónapok óta gyűjtöm, most meglepem édesanyám valamivel. Még pár szál virágot is szeretnék adni neki, azonkívül, hogy már egy szép verset is megtanultam, amivel felköszöntöm.

Pista: Könnyű nektek! Van jó cipőtök, lábjátok, az enyém már rossz, itt is lyukas, a sarka is rossz. Aztán szép ruhátok is van. Nekem ez az egyetlen, ezen is folt hátán folt van. Zsebpénzetek is van, én csak akkor látok néhány fillért, ha valakinek segítek a fát vagy a piaci kosarat felvinni az emeletre. De az még cukorra is kevés.

Karsai Gyuszi: Ne beszélj így Pista. Hiszen nem is az a fontos, hogy mit adunk az édesanyánknak, hanem az, hogy szeretetünket mutassuk meg neki, aki annyit fáradozik értünk.

Zámi Sanyi: Egy szál virág, egy szépen elmondott költemény, egyetlen meleg köszöntő szó többet ér, hidd el Pista, az édesanyánknak, mintha valami gazdag ajándékot vennél pénzért, hiszen az még nem jelenti egyúttal a szeretetet is!

Pista: Hát én nem szeretem az anyámat. Igen, ha úgy tudna ruháztatni mint benneteket, ha én is ehetnék olyan finom dolgokat, mint ti, ha engem is elvinne egyszer-mászor

a moziba, mint ti mentek, akkor igen, talán szeretném is. De így csak mindig a szidást, a korholást hallom, hát nekem éppen elegendem van ebből! Nem szeretnek engem a szüleim! Mert ha szeretnének, nekem is megvolna mindenem!

Karsai Gyuszi: Nem igaz, amit mondasz, Pista. Gondold csak el, ugyan mit csinálnál, ha édesanyád beteg lenne. Hiszen édesapád ugyanis itthon, már régen kiment a haretérre. Hát neked annál jobban szeretned kellene az édesanyádat. De különben nesze, itt van, megtakarított pénzemből adok neked is egy pengőt. Végy rajta valamit az édesanyádnak, hadd örüljön szegény ő is holnap, amikor mindenhol megünneplik az édesanyákat!

Pista: Nem kell a pengőd! Ha pénzem volna, magamnak vennék valamit. Sokszor olyan éhes vagyok, hát inkább valami cukrot vennék belőle. Aztán mit adnak nekem a szüleim? Az édesanyám csak akkor látom, ha valamiért rámszól, leszid, hogy ezt vagy azt nem jól csináltam, miért nem megyek pontosan az iskolába. Hát ez nem szeretet!

Zámi Sanyi: Pista, ne beszélj bolondokat! A te édesanyád és édesapád becsületes szegény emberek. Tudom, neked az fáj, hogy itt a házban ti vagytok talán a legszegényebbek. Hogy neked nincs szép ruhád, a cipőd is rongyos, foltos, hogy nem esztek talán annyit és olyan dolgokat, amiket mi eszünk. De ezért neked is jó az édesanyád. Mit gondolsz, ha nem dolgozna szegény egész nap, mit ennétek? Akkor még annyi sem kerülne az asztalatokra, mint így. És a múlt télen, amikor beteg voltál, ugyan ki ápolt, ki törődött veled, ha nem az édesanyád? Nem szabad egy gyermeknek ilyet mondani: én nem szeretem az édesanyám! Az Isten is megbünteti az olyan gyermeket, aki így beszél.

Pista: Próbálnád meg csak te, mi az, éhezni, fázni, rongyos cipőben járni! Majd másképen beszélnél akkor te is! Nektek persze könnyű! Mindenetek megvan, még zsebpénzetek is, akkor vesztek cukrot, akkor mentek moziba, amikor tetszik, amikor akartok!

Karsai Gyuszi: Nézd Pista, én azt hiszem, ha szegények volnánk is szeretném, nagyon szeretném az édesanyámat. Hiszen nem a gazdagság teszi az embert boldoggá, hanem az, hogy van valakink, akit semmi pénzért, a világ minden kincséért sem lehetne megvásárolni: az édesanyánk! Hát te nem érzed ezt a szeretetet? Sohasem gondoltál még arra, hogy mi volna veled, ha egy napon arra ébrednél, hogy nincsen édesanyád? Hol lennél, ki adna még száraz kenyeret is? Ki törődne veled?

Pista: Ezek mind szép beszédek. Tudom, a tanító úr is így szokott beszélni. De neki is megvan mindene, neki se hiányzik semmije sem! Így könnyű beszélni!

Zámi Sanyi: Hát idehallgass, Pista! Most komolyan beszé-

lek veled! Ha így beszélsz, nem vagy a barátunk többet! Nem szégyeled magad, hiszen annál jobban kellene szeretned az édesanyádat, mivel tudod, hogy egymagának kell dolgozni most mindnyájatokért. De ne beszéljünk sokat! Nesze, itt a megtakarított pénzem, odaadom, végy rajta édesanyádnak valamit, csinálj neki egy kis örömet. Én majd elmondom édesanyámnak a költeményt, talán egy szál virágot is tudok még szerezni, s felköszöntöm így. De ne hidd, hogy azért nem fog örülni a felköszöntésnek, mert nem vehetek neki most semmit. A szívem szeretetét éreztetem meg vele, a hálámat és tudom biztosan, ennek jobban fog örülni, mint bárminek a világon!

Pista: Hogyan? Hát ideadod mind a hét pengődet?

Zámi Sanyi: Oda. Ha te azt hiszed, hogy csak ezzel lehet boldoggá tenni az édesanyádat vagy magadat, odaadom! Próbáld meg!

Karsai Gyuszi: Nézd Pista, nekem is van 12 pengő megtakarított pénzem. A múlt hónapban volt a születésnapom, akkor kaptam tizet, egyet meg uzsonnára kaptam a múlt héten. De én is szívesen neked adom, csak arra kérlek, szerezz örömet az édesanyádnak, ne legyen az Anyák napjára szomorú édesanya a házbán!

Pista: Te is nekem adod a pénzedet? Mind? Hát mit csinálsz pénz nélkül?

Karsai Gyuszi: Azt, amit Zámi Sanyi! Vagy te azt hiszed, hogy az az igazi édesanya, ki tejben-vajban fürösztí gyermeket, de ugyanakkor mindig társaságba jár és alig látja naponta este, mikor lefekszik s elbúcsúzik tőle? Bizony, Pista, nagyon elvetemedett embernek kell annak lennie, aki nem szereti az édesanyját. Próbáld meg. Vegyél az édesanyádnak holnapra valamit s lepd meg vele. Vagy add oda neki ezt a pénzt, mondd meg, hogyan jutottál hozzá! meglátod, nem lesz boldogabb nála. De legjobban mégis annak örülne, ha nem pénzzel, hanem valami mással lepnéd meg, amit nem pénzért kapni: szeretettel.

(Karsai Gyuszi, Zámi Sanyi átadják a pénzt s elmennek. Pista egyedül marad, nézi a kezébe tett pénzt, s nem akar hinni szemének, hogy mindez az övé.)

10. Jelenet.

(Pista, Erzsike, Nyerges Pista.)

Erzsike (bejön, hátán iskolatáska. Vele jön Nyerges Pista is, szintén iskolából): Szervusz, Pista! Hát neked nem volt ma tanításod?

Pista: (hallgat.)

Nyerges Pista: Szervusz, Pista! De jó dolgod van! Ezen a szép májusi napon itt lehetsz a jó levegőn! Mi meg most jövünk az iskolából! Idenézz, mit csináltam az édesanyámnak!

(Egy szépen összeállított dobozt vesz elő, mutatja.)

Egy hónapja csinálom már, végre ma elkészült. Éppen idejére! Most szépen becsomagolom, holnap teszek rá egy szál szép virágot s reggel ahogy felébredek, felköszöntöm az édesanyámat!

Erzsike: Nézd csak, az én kézimunkám is elkészült már. Éppen tegnap este fejeztem be. Ugy-e szép?

Pista: Te Pista, ezt adod oda holnap az édesanyádnak, amit magad csináltál?

Nyerges Pista: Ezt hát! Ennek jobban örül, mintha bármilyen drága dolgot vásárolnék is, hiszen ebből látja, hogy mennyit dolgoztam csak azért, hogy neki egy kis örömet szerezzek. Ő is dolgozik értünk, nekünk is azzal illik visszahálálni egy kis részét nagy szeretetének!

Pista: Szervusztok!

Erzsike, Nyerges Pista: Hát te hová mégy ilyen egyszerre?

Pista: Megyek és visszaadom Karsai Gyuszinak és Zámi Sanyinak a pénzt, amit az előbb adtak, hogy vegyek valamit holnapra az édesanyámnak! Nem kell a pénzük! Most már magam is tudom, hogyan szerezzek örömet szüleimnek!

(*Pista, Erzsike, Nyerges Pista* el.)

11. Jelenet.

Anya: Nem látom ezt a Pistát, hol lehet? Az előbb még kint volt az udvaron, most meg eltűnt innen!

Piroska: Én is hallottam beszélni itt a gyerekekkel az előbb.

Anya: Erzsike! Nem tudod, hová ment Pista?

Erzsike (bentről): Nem tudom, nem mondta hová megy.

Anya: Mindig elcsavarog, ahelyett hogy tanulna... Félek, nagyon félek, hogy rossz bizonyítványt hoz haza évvégére s akkor mit mondok majd az édesapjának?

Piroska: Majd csak megjön a Pista esze is, édesanyám, ne tessék ezen is busulni! Ha meg nem tanul, hát maga lássa! De édesanyám, ha elengedne, én is elmennék az egyik osztálytársamhoz, azonnal visszajövök, csak kérdezni szeretnék tőle valamit.

Anya: Jó, ha nemsokára jössz, eredj!

12. Jelenet.

(Egy idős urinő, Pista, kezében két nagy kosárral.)

Uri nő: Erre hozdad csak fiauskám, erre! Nem bírom ezt a nagy csomagot felvinni a lépcsőn! Inkább adok neked érte valamit, amiért ajánlkoztál, hogy felhozod! Te nem vagy fáradt?

Pista: Nem, nagyon szívesen hozom!

Uri nő: Jól van, fiam, szeretem a dolgoz gyerekeket! Az ilyenek megélnék a jég hátán is! Hát adok is neked valamit, amiért ilyen figyelmes voltál! Gyere csak!

13. Jelenet.

(Karsai Gyuszi, Zámi Sanyi jönnek. Pistával találkoznak.)

Karsai Gyuszi: Szervusz, Pista, hát te mit csinálsz? Igazán meggondoltad a dolgot! Kár volt visszaadni a pénzt. Hidd el, jószívvvel adtuk!

Zámi Sanyi: Ne gondold, hogy sajnáltuk, amiért neked adtuk a megtakarított pénzünket. Talán jobb is lesz így, ha nem veszünk semmit, hiszen pénzért annak is adhatunk valamit, akit nem szeretünk, — hanem szeretetünket mutatjuk meg édesanyánknak!

Pista: Köszönöm, nem kell a pénzetek! De megtanítottatok valamire! Arra, hogy a jószív többet ér minden pénznél, arra, hogy a szeretet nem pénzben mérhető, hogy az a legszebb dolog a világon, ha valaki a maga munkájával szerez örömet másoknak!

Karsai Gyuszi: Pista, nem ismerek rád? Csakugyan igazán és komolyan beszélsz?

Pista: Egészen komolyan! Köszönöm nektek, hogy megtanítottatok rá! Ez nagyobb kincs nekem, mint az a pénz, amit adni akartatok, ha mindjárt jó szívvvel adtátok is!

Zámi Sanyi: És megígéred azt is, hogy felköszöntöd holnap az édesanyádat? Hogy nem mondasz többé ilyet, hogy nem szeretem az édesanyámat?! Pista?

Pista (szégyenkezés után, magával küzködve): Megígérem...

Karsai Gyuszi: Hát akkor azt hiszem, a tanulást is megkedveled újra, mint régebben és azzal is örömet szerzel jó szüleidnek?

Pista: Tanulni fogok...

Karsai Gyuszi: Akkor hidd el, nem lesz boldogabb édesanya holnap az egész házban a te jó édesanyádnál!

(Függöny.)

(Vicsay Lajos.)